

FORUM

15 EYLÜL 1967

SAYI 323 — 100 KURUŞ

Yargıtayın Sesi

Yargıtay Başkanı sayın İmran Öktem'in yeni adalet yılını açış konuşması da geçen yılki kadar değerli bir vesika olarak yurdumuzun adalet ve demokrasi tarihinde yerini almış bulunuyor. Bu konuşmanın çeşitli yönlerden yankıları olacaktır. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da, bir takım gerici, sahte dinci, istismarcı, tavizci ve Atatürk devrimlerine karşı olanların «...seciyesiz, Türk terbiyesine uymayan tezahürleri» görülecektir. Nitekim sağcı ve gerici basım, bir iki günlük bir şaşkınlıktan sonra gizli orkestra şefinin işaretlerine uyarak, o tür tezahürleri vermeğe başlamıştır. Fakat ne gam. Kervan yürümektedir ve sayın İmran Öktem, büyük ve faziletli, devrimci cesur bir Atatürk'cü olarak Türk demokrasi ve adalet tarihinde şerefli yerini almıştır.

**

Sayın İmran Öktem'in 6 Eylül konuşması, halen Türk siyasal yaşantısında hasbel kadir görev almış olanların en küçüğünden en büyüğüne kadar alacakları derslerle, uyarmalarla ve içten çağrılarla doludur. Aynı zamanda şimdi en yüksek Devlet görevlerinde bulunan başkalarının, gereken ölçüler içinde sahip çıkmadıkları 27 Mayıs ihtilaline ve onun tevazuu ve sadeliği derecesinde büyük olan liderine ifade olunan içten gelen şükran, memlekete gerçekten hizmet edenleri milletin vefasının ve minnetinin şefkatla saracağı gün ışığına çıkarması bakımından da manidardır.

**

Şüphe yok ki Türkiye tarihinin güç dönemlerinden birini yaşamaktadır. Nereden, hangi yönden ele alırsa alınsın, bugünkü gidis, içinde iyimser olmak, geleceğe ümitle bakmak güçleşmektedir. Başbakanın «nurlu ufuklar» vadeden anlamsız, meydan politikacısı ağzına yaraşan güllünc demecileri gerçekleri görmemize elbette engel değildir. Tersine kimler tarafından idare o.unduğumuzu daha iyi anhyarak gelecek için kuşularımız artmakta ve bir kısım aydınlar nezdinde gittikçe yoğunlaşan bir karamsarlık rüzgârı esmektedir. Fakat her şeye rağmen Türk halkının sağ duyusunun, büyük sabrının, anlatıldığı zaman gerçeklere nüfuz etme kabiliyetinin sonunda başarıya ulaşacağı inancı üste çıkmak-

tadır. Yargıtay sayın başkanı iki yıldan beri bu inancı korumakta, perçinlemekte ve karamsarlığa kapılmamızı önlemeğe çalışmaktadır.

**

Gerçekten, yetersizliklerini, kabiliyetsizliklerini ve beceriksizliklerini halkın cehaletinden, fakirliğin yarattığı çaresizliğinden ve saf duygularını istismardan yararlanmak suretile örtmek isteyen, ve esasında ülvi olan politikayı mülevven bir hale getiren kötü politikacılara rağmen, sayın Öktem'in işaret ettiği gibi, «yurttaşın en küçük gerici kıpırdanmasına tahammülü kalmamıştır. «Mahkeme ilâmlarına riayet etmeyen hükümetleri Kamu vicdanı mahkûm etmiştir. Milletler arası ilişkilerde olduğu gibi memleket içinde barış ancak adalete dayanarak var olabilir. Adaleti zedelemeğe çalışmak en büyük fenalıklardan biridir.

**

Türk toplumu yaşamak, var olmak için ilerlemek zorundadır. Geriye dönmesi mümkün değildir. Böyle bir şey doğaya aykırıdır. İşte Sayın İmran Öktem yalnız yargıtayın değil, fakat aynı zamanda Türk devrimcisinin, Türk aydınının, dogmatik olmayan Türk Atatürkçü'sünün, bir kelime ile gerçek cumhuriyetçinin sesi olarak bu hakikati bir defa daha gün ışığına çıkarmış ve ortaya koymuştur. Sayın İmran Öktem'in konuşmasından yefasızlar, tekbir getirerek temel atanlar, memleketi Ortaçağ zihniyeti ile idare etmeğe heveslenen hilâfetciler «hukuka aykırılığı belirten mahkeme ilâmlarını saygı ile karşılamıyanlar» gereken dersi almalıdırlar. Böyle bir derse iki bakımdan ihtiyaçları vardır. Bir kez, memleketin kötü idare edilmeğe artık tahammülü kalmamıştır. Binaenaleyh yetersizler, Devlet idaresine hazırsızlık olanlar, Devleti idare görevine talip olmamalıdırlar. Bu, bir vatanseverlik görevidir. İkinci olarak tarih hükmünü hiçbir zaman değiştirmiyor ve fenalıkları affetmiyor. O halde aynı hataları tekrar etmek, yalnız tarihten ders almamak değil, fakat aynı zamanda, memleketin geleceğini kadere bırakmış olmak anlamını taşır. Böyle bir davranış devrimciliğin ve Atatürk'çülüğün bilimcilik felsefesi ile çatışma demektir ve buna hiç kimsenin hakkı olmamalıdır.

Göçebe Aşiretlerde
Yenileşme
İsmail BEŞİKÇİ

Bayar'ın Gezisi
Fikret EKİNCİ

Sosyal Politikada
Geriye Dönüş
Cahit TALAS

“ Ürümesini
Bilmeyen it... ”
Hüseyin KORKMAZGİL

Pusulayı Şaşırın
“ Devlet Baba ”

POLİTİKA PANAYIRI
BAŞBAKANA BİR JURNAL VE
D. P. T'nin RAPORU
DİN KURALLARINA DAYALI
DEVLET
BİR SEÇİMİN İÇ YÜZÜ

Zeytinler Kesilirken
Osman N. KOÇTÜRK

Kültür ve Sanat

Mehmet SEYDA - Kaya ÖZSEZGİN
Mehmet M. NİGÂR - Metin AND

Alev ATEŞ
tarafından bağışlanmıştır
TÜSTAV

Politika Panayırı

Bir diplomasi buluşmasından çok kasaba panayırı havası içinde ve Türkiye Başbakanı Bay Süleyman Demirel ile Yunanistan Başbakanı Bay Konstantin Kollias arasında yapılan Keşan-Dedeoğaç görüşmeleri, önceden de bekleneneği gibi, hiçbir olumlu sonuca bağlanmadan sona ermiştir. Bu görüşmelerin dağınığında yarattığı tek ümit ışığı, Türkiye ile Yunanistan arasında böyle başlayan bir diyalogun bundan sonra da devam edeceğidir. Fakat bu diyalog ne kadar sürecek ve sonunda ne çıkacaktır? Burası hâlâ belli değildir.

Keşan-Dedeoğaç görüşmeleri kamu oyunda Kıbrıs konusunda beliren karanlığı ve kararsızlığı arttırmaktan başka birşeye yaramadıysa bile, bazı gerçekleri açıkça ortaya koymak bakımından çok faydalı olmuştur. Bu acıklı gerçekleri, ana çizgileriyle, şöylece sıralayabiliriz :

1. Ortalıkta koparılan kişilikli ve dinamik dış politika vaveylasına rağmen, bugün DEMİREL HÜKÜMETİNİN KIBRIS POLİTİKASI DIYE BİRŞEY YOKTUR.

Bilindiği gibi, Demirel hükümetinin Kıbrıs politikası, şimdiye kadar dört ana ilke çevresinde özetleniyordu : Tek taraflı enosis olamaz; adadaki Türk toplumunun Rum tahakkümü altına düşmesine izin verilemez; Lausanne Andlaşmasıyla kurulmuş olan Doğu Akdeniz dengesi bozulamaz ve yürürlükteki andlaşmalar tek taraflı olarak değiştirilemez. Bu ilkeler çevresindedir ki, uzun bir süredir, bağımsız ve federal Kıbrıs görüşü bir yana itilmiş; Yunanlıları Türk kamu oyuna çifte enosis diye tanımlayabilecek bir çözüme yanaştırmak için bir üs pazarlığına bile razı olunmuş ve, iyi haber alan kaynaklardan öğrendiğimize göre, Yunanlılardan verilecek üssün mülkiyeti koparılabilir umuduyla Keşan-Dedeoğaç'a kadar bile gidilmiştir.

Şimdi Başbakanın geçtiğimiz Salı günü yaptığı basın toplantısından birdenbire öğreniyoruz ki, «Kıbrıs siyasetimizin temelini Kıbrıs'ın statüsünü tayin eden anlaşmalar teşkil» etmektedir. Bundan başka, «Keşan-Dedeoğaç toplantılarına katılan Türk heyetinin bir yetkilisi» nin dış politika konularında «Sputnik Bakan» Çağlayangil'e yakınlığı pek iyi bilinen bir gazeteye verdiği demece bakılırsa, «Kıbrıs bağımsız kalacaktır. Enosisin ne şekilde olursa olsun müzakere edilemeyeceğini karşı tarafa bildirdik. Biz de taksim istemiyoruz. Zira Türkiye hiçbir zaman emperyalist bir tutum içinde değildir... Biz, bağımsız bir Kıbrıs'ta yaşayacak Türklerin hayatlarını ve emni-

yetlerini tam anlamıyla garanti altına alacak bir şekil istiyoruz.»

Bravo! Geçen başyazımızda da belirttiğimiz gibi, İnönü hükümeti bu sonuca bir yıldan az bir sürede ulaşmıştı. Demirel hükümeti, gerçeklerin kayasına, iki yıllık uzun bir hayal döneminden sonra çarpmıştır.

2. Gene ortalıkta koparılan kişilikli ve dinamik dış politika vaveylasına rağmen, TÜRK DİŞ POLİTİKASI HÂLA BÜYÜK ÖLÇÜDE BİRLEŞİK AMERİKA'NIN ETKİSİ ALTINDADIR.

İyi haber alan çevrelerden öğrendiğimize göre, Bay Demirel Yunanistan Kıbrıs'ta Türkiye'ye Türk kamu oyuna çifte enosis diye sunulabilecek bir taviz vermeden böyle yüksek kademeli bir toplantıya gitmek istemiyordu. Fakat Birleşik Amerika, bütün dünyada kendisinden başka kimseden yüz bulamayan yeni Yunan yönetimine içte ve dışta itibar kazandıracak ve zaten çöktü halinde olan NATO'nun Güney-Doğu kanadını kurtaracak bir fırsat olarak gördüğü bu görüşmenin yapılması için Türk hükümeti üzerine büyük baskılar yapmış, hatta Türkiye'ye Yunanistan'ı ikinci Acheson plânına yanaştırmak sözünü bile vermiştir. Hatırlanacağı üzere, İnönü, eğer bu plân adada Türkiye'ye verilecek üssün mülkiyetinin de bize geçmesi biçiminde değiştirilirse, ikinci Acheson önerileri çerçevesinde Yunanistan'la görüşmelere girebileceğini açıklamıştı. Fakat Papandreu'nun yanaşmadığı bu değişikliğe Kollias da yanaşmayınca, Keşan-Dedeoğaç görüşmeleri hiçbir sonuca ulaşamamıştır.

3. TÜRK DİŞİŞLERİ BAKANLIĞININ KIBRIS POLİTİKASIYLA UĞRAŞAN GÖREVLİLERİ, BU POLİTİKAYI YÜRÜTMEK İÇİN ÇOK YETERSİZ ÇIKMIŞLARDIR.

Demirel'i Keşan-Dedeoğaç görüşmelerine sürükleyen yalnız Birleşik Amerika'nın baskısı değil, Dışişleri teknisyenlerinin Yunanistan'ın çifte enosis diye yutturulabilecek bir çözüme hazır olduğu yolundaki fetvalarıdır da.. Oysa dışişleri Bakanlığının yıllar yıldır bu konuda uzmanlaşan elemanlarının, hangisi olursa olsun hiçbir Yunan hükümetinin iktidarını tehlikeye düşürmeden Kıbrıs'ta Türkiye'ye bir karış toprağın mülkiyetini veremeyeceğini, Atina bu cesareti gösterse bile ada Rumlarının bu anlaşmayı tanımaya yanaşmayacaklarını pek iyi bilmeleri gerekirdi. Dışişlerinin teknisyenleri bu gerçekçiliği gösteremeyince, Bay Demirel'e, zaten istemeye istemeye gittiği Keşan-Dedeoğaç'tan eli-kolu boş dönmek düşmüştür.

4. ZATEN BOŞA GİDEN İKİ YILDAN SONRA, KIBRIS TÜRKLERİNİN DURUMU GENE MAKARİOS'UN İYİNİYETİNE, KIBRIS SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ DE GENE SÜRÜNCEMEYE BIRAKILMIŞTIR.

Gerek Keşan-Dedeoğaç görüşmelerinden sonra yayınlanan ortak bildirden, gerekse Başbakan Bay Demirel'in geçtiğimiz Salı günü yaptığı basın toplantısından, Kıbrıs sorununun çözümünün gene başka baharlara kaldığı anlaşılmaktadır.

Yapılacak görüşmelerle varılacağı bildirilen bir barışçı çözümün gelişine kadar, adadaki iki toplumun durumu kötüleştirecek hareketlerden kaçınması istenmektedir. Bay Demirel'e göre, «Kıbrıs meselesinin hallinde Kıbrıs'taki gelişmelerin rolü hiç şüphesiz ki çok büyüktür. Adada barış ve sükuneti muhafazaya imkân veren bir ortam mevcut olduğu müddetçe anlaşma kapıları daima açık kalabilecektir. Bu noktanın daima gözönünde bulundurulması bütün ilgili taraflara ağır bir sorumluluk yüklemektedir.» Bu sözün kapsamı içine, kolayca anlaşılacağı gibi, ada Türkleri de girmektedir.

İyi ama, bugün ada Türkleri şimdi Kıbrıs siyasetimizin temeli saydığımız andlaşmalarla kazandıkları hakları fiili olarak zaten bütünüyle kaybetmiş durumda değiller midir? Rumlar birbiri peşinden attıkları adımlarla adada kendi hakimiyetlerini kurmamış mıdır Yunanistan ve Kıbrıs rumları, Başbakanın da açıkça kabul ettiği gibi enosisen başka çözüm yolunu kabule hazır olmadıklarına göre, ada Türkleri acaba kendi haklarını bundan sonra nasıl yeniden kazanıp koruyabileceklerdir? Adada sükunet içinde geçen her gün, her ay ve her yıl, Kıbrıs'taki Yunan ve Rum hakimiyetini perçinleştirmekten başka neye yarayacaktır?

İşte size bir sürü soru ki, karşılığı verilebilmiş değildir.

Pusulayı Şaşıran "Devlet Baba,,

Yapılan araştırmalar, geçmiş yıllardan beri uzmanlar tarafından söylenen birçok sözlerin doğruluğunu göstermiş ekonomimizde geçici değil, yapısal değişiklikleri öngören temel tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Devlet Planlama teşkilatının, 1967 yılı Mayıs ayı sonuna kadarki ekonomik göstergelere dayanarak hazırladığı etraflı bir rapor - bunun yerine ikame edilmek için son iki aydaki gelişmeleri de hesaplara katan yeni rapor daha iyimser olacağı benzetilmektedir - AP. iktidarının yaptıklarını eleştirmekten çok, ekonomimizdeki sorunlarla, bu sorunlara karşı tedbirler almak ve bunları düzenlemek için kurulmuş başlıca müesseselerden Merkez Bankasının kullanımı arasındaki çelişkileri ortaya koyma yönünden ilgi çekicidir.

Rapor, fiyatların artması ile para darlığı gibi çok kişinin aklına ters gözükken iki değişkeni enfes bir şekilde bağdaştırmakta, «Merkez Bankası» kredilerinde bu yıl - kamu sektörü kredilerindeki önemli gerilemeye paralel olarak - önemli artışlar olmuş, böylece piyasa, para darlığına rağmen, alıcı kitlesinin canlanacağı günlere kadar sürecek olan bir bekleme gücü kazanmıştır» demektedir.

Raporun bir diğer önemli noktası da, tarım sektörü ağır basan Türk ekonomisinde, ekonomik dengesizlik hallerinde, Merkez Bankasının - zarardan en büyük zararı gören - sanayiden çok özel sektöre yardım etmesi; bu yardımların yanı sıra destekleme alımları ile de bunalan Hazine'nin Merkez Bankasının yüklerini arttırması, böylece dengesizliği giderici yönde değil, tersine dengesizliği sanayi aleyhine arttırıcı etkilerin hızlanmasına işaret etmesidir.

PROTESTO EDİLEN SENETLER

Raporda, bu yılın ilk beş ayında geçen yıla göre protesto edilen senetlerin lira toplam olarak yüzde 46 oranında sayı olarak yüzde 44 oranında arttığı; cevher, maden ve petrol üretiminin yüzde 10; demir madde mamülleri, taş kömürü ve dokuma sanayiinde üretimin yüzde 10 - 15 gerilediği belirtilmiştir.

Mevsimlik fiat artışları dışında net fiyat artışları - toptan eşya fiatları yüzde 5,5 olmuştur. Net fiat artışı gıda maddelerinde yüzde 5,2'dir. Sanayi maddeleri ve yarı mamüllerde yüzde 4,6'dır. Yakacak maddelerinde ise artışın yüzde 15,1'e ulaştığı görülmektedir. Sınai ve diğer madeni yağlarda artış yüzde 9,7dir.

İstanbul'da geçinme endekslerinde yüzde 8,8 lik artış görülmüştür. Bu durum yıldı on iki maaş alan memurların, artık on maaşla yetinmek zorunda kaldıkları anlamına gelmektedir.

KREDİLERİN DEĞİŞİMİ

Kamu sektörün kredileri, geçen yıldaki yüzde 11 oranından, bu yıl - % 1,3 oranına düşmüşlerdir. Buna karşılık özel sektöre Merkez Bankasından açılan kredilerde görülmemiş bir artış olmuş; yüzde - 29,5'den + 7,4'e çıkmıştır. Bu durum sayesinde - yani devlet sektörünün ihmaline karşılık özel sektörün kredi politikasında öne alınması sayesinde - fiatlarda, bütün para darlığı şikayetlerine rağmen bir gerileme veya fiat artışı durması görülmüştür.

Aynı durum, emisyonadaki gerilemeye karşılık, toplam para arzı miktarlarında önemli bir gerileme olmamasının nedenini araştırınca da görülmektedir. Gerçekten emisyonda - % 6'ya varan bir gerilemeye rağmen, toplam para arzı miktarındaki gerilemenin yüzde 2.0 noktasında kalması da, özel sektör kredilerindeki artışla açıklanmaktadır.

DÖVİZLERDE «EMSALSIZ» GERİLEME

Rapor, «Net döviz rezervlerimizdeki gerileme, geçmiş son yıllarla mukayese bile edilemeyecek bir oranda olmuştur» demektedir.

İhracatta önemsiz bir artış olmuştur. İthalat ise bundan daha önemli bir miktarda gerilemeye başlamıştır. Rapor, enflasyonist baskılara bir tedbir olarak «ithalat teminat hadlerinin artırılması ve blokaaj sürelerinin uzatılması» nı da mahzur bulmakta; bunların yatırım mali ithalatını bile yavaşlatacağını, sonunda yatırımların bile zarar göreceğini söylemektedir.

Öte yandan bu politikanın tersini uygulamak, net döviz rezervlerinin problematik durumu yüzünden de güçtür. Borç ertelemelerine bugünden başlanmış bulunmaktadır.

SATIŞLAR - VADESİZ MEVDUAT - STOKLAR

Satışlarda, 1966 yılının aynı dönemine göre - üretimdeki düşmelere oranla daha belirgin bir düşme görülmektedir. Hadde mamülleri, taş kömürü, pamuklu ve yünü mensucat ile alkollü mallarda satışlar yüzde 10 - 15 oranında satış azalması görülmektedir.

Stoklarda da, satışlardaki gerileme paralel olarak bir büyüme kaydedilmiştir. Maden kömürü, borular, çimento, hadde mamülleri, dokuma malları, şeker, hububat ve çelikte stok artışı yüksektir.

Mevduatta ise - banka kredilerindeki çoğunluğu özel sektöre yönelmiş kredilerin

yanı sıra - önemli gerileme vardır. Bankalardaki mevduat azalmaları en çok vadesiz mevduatlarda görülmektedir. Bu çeşit mevduatın, bilindiği gibi, dar gelirli vatandaşlardan gelen tasarruflar demek olduğu unutulmamalıdır. Dar gelirli vatandaşların durumlarındaki bir değişiklik üzerinde önemle durulması gereken konudur.

İlk beş aylar itibarıyla, bankaların likidite durumları da bu yıl daha kötü gitmiştir. Keza fiatlar Reşat altınında % 8,8 oranında; Cumhuriyet altınında % 3 oranında; külçe altınında ise % 3,8 oranına yüksek bir çizgide seyretmiştir.

SOLUGU KESİLEN DEVLET BABA

Rapor, ekonomideki dengesizliğin yapısal bir özellikte olduğunu da belirtmektedir. Bu yıl - diğer sebeplerle birlikte - para darlığının bu derece şiddetli olmasını, geçen yılki tarım ürünlerinin çok iyi olmasına bağlayan rapor bu konuda şu noktalara işaret etmektedir.

— Tarıma dayalı bir ekonomi olduğu için, Türk ekonomisinde para dengesizlikleri tarım mahsullerinin seyrine tabii kalmaktadır. Para arzı hem yıllar için de hem de bir yılın mevsimleri içinde, tarım ürünlerinin hasad ve piyasaya çıkma zamanına ve ürünün miktarına bağlı kalmaktadır. İhracatın da tarıma bağlı olması - sanayi ülkesi olmadığımız için ihracatımız da mevsimlik gelir dalgalanmaları içindedir - kambur üstüne kambur eklemektedir.

Böylece, somut bir sema içinde anlatılacak olursa, mahsül zamanı Merkez Bankasından kredi çekilmekte, Hazineye alınan bu paralarla tarımda bir yığın destekleme alımları finanse edilmektedir. Mahsülün olaganüstü iyi olduğu yıllarda bu mahsül aylarında piyasaya büyük miktarda para çıkmaktadır. Aynı günlerde ihracatta da gelişmeler başlamakta ve ihracatta da piyasaya para çıkmaya başlamaktadır. Keza devlet yatırımları ve harcamaları da gene yaz aylarının sonlarında hızlanmaya başlamakta ve yılın son aylarında zirveye ulaşmaktadır. Yılın sonlarından itibaren de, Allahın kurduğu tabiat düzenine bağımlı olarak her iş, bu kere tersine seyretmeye başlamaktadır.

Bu Allahın kurduğu düzene tabii olmaktan kurtulmamız, çağdaş bir ekonomiye kavuşmamız ise - sosyalist yoldan olmasa bile - sanayileşmeyi gerçekleştirebilmemize bağlıdır. Bu ise, hem ortalığı saran ve Odalar Birliğini bile ellerinde tutan ithalatçı - mantajcı takımının ağır baskıları yüzünden, hem iktidardaki AP'nin az gelişmiş bir ülkenin şartlarına uymadığı ilmen ispatlanmış demode düşünceleri

taşması yüzünden kolay olmamaktadır. Bu iki nedenin yanı sıra, memleketteki kredi mekanizması da - sanayileşmeyi kapitalist bir yoldan gerçekleştirmek isteyenlere bile önemli bir engel olarak kabul edilmektedir.

Hep bilindiği gibi, kredi sistemimiz de kar motifine dayandığından özel bankalardan devlet bankalarına kadar çoğu kredi kurumlarında, yüksek faiz ödemeye hazır ve işleri tıkırında işletmeler tercih edilmektedir. Bu yüzden resmî kayıtlarda yüzde 6 diye görünen faiz hadleri piyasada yüzde 18'e yakın bir orandadır. Sanayicilerin bu kadar yüksek ödemesi güçtür. Ama, üçe alıp beşe satmaktan öteye iş yapmaya akli ermeyen aracı sınıf bu faizi seve seve vermekte, acısını kat - kat müstehlik kitlesinin sırtından çıkarabilmektedir. Bu durum, müstehlik durumdan istismarının hakiki üreticinin her mahsulün idrakinde yolunmasının yanı sıra, uzun vadede de ekonomik yapının iptidai bir karakterden çıkıp, ele güne karşı düzenli bir ekonomi olmaya başlamasını da şimdilik hayal olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün bu müstehlik, üretici ve topye-kün memleket ekonomisinin iyiyeye gitmesinden sorumlu olan, kuruluş amacı bu olan «devlet baba» da pusulayı şaşırma başlamıştır.

Raporda, devletin Merkez Bankasından, piyasaya yönelen kredilerin yüzde 40 - 45'inin özel sektör tarafından kullanıldığını açıklamaktadır.

Sanayinin nasibine düşen ise - yukarıki sebepler yüzünden - şimdilik yüzde 0,5 oranındadır. Yani özel sektör kredilerinin doksanda biridir.

Diyelim bir iktidar, iktidara geldiği az gelişmiş bir ülkenin ancak kapitalist yollardan adam olacağına iman etmiştir. Etraftan ise, tutulan bu yolun iyi olmadığı, yaraları derinleştirmekten, sonunda cerrahi tedavile yol açmaktan başka sonuç vermeyeceğini söylemektedirler. Ama az gelişmiş bir ülkede «sandıktan çıkmış» bu iktidar, izlediği yolu bırakıp, o ülkenin yararlarına uygun reformları yapmaya yanaşmamakta, bunların, «faziletli özel sektörümüzle birlikte hürriyetlerimizi de ortadan kaldıracağına» inanmakta veya inanır görünmektedir.

Ama, ele güne el açmaktan kurtulmuş Doğulu veya Batılı bütün memleketler, hem kalkınmak için, hem de dış devletlerin ekonomik sömürülerinden kurtulmak için sanayilerini el üstünde tutmuşlardır. Birakınız Kit'a Çin'i nin Sovyet Rusya'nın izlediği yolları; Japonya'nın geçen yüzyılın sonlarından beri yaptıklarına bakınız. Sanayinin gelişmesi ile bir devletin bağımsızlığına önem veren iktidarların tutumları arasındaki uyumu göreceksiniz.

Bizde ise, Merkez Bankasından açılan özel sektör kredilerinin sanayimize yaranlarının oranı araçılara, ithalatçılara ve diğer nazenlere verilenin doksanda biridir.

Bayar'ın Gezisi

Fikret EKİNCİ

Bütün yaz İstanbul'da kotarıp pişirilen plân gereğince, Bayar geziye çıktı. İzmir gezisi olarak adlandırılan bu olay bir büyük suikast tertibinin fiyaskosu olarak nitelendirilebilir. Çünkü Bayar ve o'nun uzun zamandan beri ördüğü yer altı örgütü gördü ki herkes herşeyin farkındadır. Ve, yine iyice anladılar ki koca bir devlet'in düzeni, onların kınıni tatmin etmek için alt üst edilemez.

Bayar ve yer altı örgütü olarak örgütlediği Yassıadahlılar ne istiyorlar?

Bayar ve bir kısım Yassıadahlılar, kendilerini bir yaşayan ölü olarak görmektedirler. Bugün tertipledikleri anayasa suikastı, onlarca bir ölümden sonra dirilme savaşıdır. Bu, Bayar'da bir sabit fikir olarak yaşamakta ve bütün benliğine hâkim bulunmaktadır. Bütün ilişkileri bu fikrin gerçekleşmesi ihtimali üzerine kurulup bozulmaktadır.

Yassıadahlılar ve bir takım o devrin zengin ettiği vurguncular ise, devletin içinde kudret ve nimet yerlerine bir beşinci kol olarak örgütlenmiş olmalarını, AP. nin kendilerine dayandığı fikrine yormakta, bu kadar kolay bu işin yapılmasına, başarılmasına bir yandan şaşmakta, bir yandanda bu örgütle iktidarı havada bıraktıkları inancı ile, nimetlerle yetinmemekte bizzat iktidarı istemektedirler.

Mahkûm iktidarı devrinde vurdukları ve soydurdıkları hiç bir zarara uğramamış ve kendilerine servet ve refah sağlamış olarak hizmetlerindedir. Bu kendilerine kolaylıklar sağlamakta, Türkiye'nin kaymak tabakası ile kolay irtibatlar ve ilişkiler kurmaktadır. Ellerinde mali imkânlar, ellerinin altında mali kurumlar, emirlerinde gazeteler varken, neden AP. yi gizli niyetleri için kanuna karşı bir hile örtüsü olarak kullanmasınlar? AP. Yassıadahlıların bir kanuni görülecek örtüsü olmalıdır diye karara varmışlardır. Bu karar, anayasayı yıkma yolunda AP. ni kanuni takibatlar için bir örtü olarak kullanarak adım adım hedefe yürümeğe.

Bu gaye için geniş halk kitlelerinde kendilerini desteklemeyeceğini bilmektedirler ve buna çare olarak sağ bir irtica ile oynasarak, o'nun isteklerini benimsemiş görünerek halkın desteği kazanılabilir diye düşünmektedirler. Fatin Rüstü'nün hatıraları olarak adlandırılan yayının bir sağ gazetede yayınlanmasının anlamı budur.

Bayar bir huruç için Ege'ye gitti. Orada bir basın toplantısı yapacaktı, fakat yıkmak istediği düzenin de en az kendisi kadar, o'nu ezmeğe kararlı olduğunu gördüğü için, bundan vaz geçti. Kayseri çıkışı gibi bir macera başına gelebilirdi.

Bayar'a göre Serbest fırka, DP. hareketi Egede tutunduktan sonra yurt yüzeyine yayılmıştı. Oradan işe başlamak gerekliydi. İstanbulda tertiplenen plan gereğince, ilk defa orada sahneye çıkacaktı. Saltanat kavgasını orada açacaktı.

Bayar'ın suikast tertibi bu noktada durmuştur. Ama, yer altı örgütü, bir beşinci kol gibi devlet içinde duruyor, basında ve parlâmentoda devam ediyor. Şimdi, mesele bunları temizleme ve devleti yeni çığırında kalkınma, demokratik yolda ilerleme yürütüşüne devam ettirmektir.

Yassıadahlılar yer altı örgütünü devlet, basın, parlâmento içinde temizlemedikçe, memleket sıhhatli bir huzura kavuşamayacaktır. Bayar ile, memleket, rejim, devlet kısaca anayasa arasındaki savaş sona ermemiştir, Bayar'ın bir noktada gerilemesi ile geçici bir duraklamaya varmıştır. Bundan sonraki gelişmeler, o'nun davranışına bağlıdır.

Başbakana Bir Jurnal ve D. P. T'nin Raporu

Fiatların yükseldiği, yaşamın git-gide daha güç bir savaş haline geldiği şu günlerde Türk sendikaları ve bu sendikaların başlarındaki sendikacılar da yeni problemlerle karşılaşmaya başlamışlardır.

Sendikacılığımızın başlangıcında, siyasi tercihleri çok farklı bir yelpazeleme gösteren işçi kitlesini bölmek gerekçesinden tutun da, daha nice nice gerekçelere kadar birçok düşünce, işçileri ve sendikacılığı politikaya karıştırmamak için kullanılmışlardır.

Sendikacılığın sadece «politika üstü politika» izleyerek, kara listeler düzenlemekten öteye iş yapamayacağını söyleyenlerin de; açık bir politikaya girilmek için işçi kitlesinin fikren hazır olmadığını söyleyenlerin de tezleri üzerinde derin derin düşünmek gerekmektedir. Ama bugün ortaya çıkan bir gerçek vardır : Devlet Plânlama Teşkilâtının «Çalışma Sorunları» raporun da bile açıklanmaktadır ki, sendikacılığımızın bugüne kadar dayandığı, «politikaya karışmayıp, işçilerin ekonomik durumlarını düzeltelim» tezi ayağının altındaki toprağı kaybetmeye başlamıştır.

Bundan sonra, sırf bu teze işçi kitlesini yöneltmek güç olacaktır. Bu tezin ayakta durması için şimdiye kadarkilerden çok grev yapmak, şimdiye kadarki grevlerin veya greve varmayan iş anlaşmazlıklarının sonunda sağlanan ücret artışlarından fazla ücret artışı sağlamak; bu ücret artışlarını hayat pahalılığının durmadan koşan atları önünde tutabilmek çok zor olacaktır.

Ekonomik bunalımın kronik durum aldığı zaman ve şartlarda çok iktidarların yaptığı işleri AP iktidarı yapmaya başlamıştır. Son Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürü Behzat Firuz'un Başbakan Demirel'e yazdığı «ölçsüz» mektubun ortaya koyduğu gibi, iktidarlar bu çeşit genel müdürlerin aklına uymaya, trafik kazalarından geri kalmayan oranda ölümle sonuçlanan kazaların normal karşılandığı çalışma şartlarından, pahalılıktan bezginlik duyan işçi kitlesinin karşısına «işyerlerinin bir-iki saatlik yerlerine tabiyelenmiş askerler» ve toplum polisi müfrezeleri ile çıkmaya başlamışlardır.

Devlet gelirlerinin büyük bir kısmı vasıtalı vergilerden gelmekte, bu vergiler ise durmadan ağırlaşan oranlarıyla, başta işçiler olmak üzere çalışan sınıfın sırtından çıkmaktadır.

İşçi kitlesinin dertlerine deva bulsun diye kurulan sendikalarımız ise durmadan bölünmekte, zayıflamaktadır. İktidarlar

ise, kendilerini tuttuğu sürece işçilerin politik partilerle ilgilenmelerini iyi karşılamakta; kendilerinden yüz çevirmeye başlayan işçilerin başka partilerle ilgilenmelerini tehlike saymaktadırlar.

Bütün bunlar, sendikaların da, işçi kitlesinin de, siyasi partilerin de şimdiye kadar izledikleri yollarda yakın gelecekte önemli değişiklikler olabileceğine işaret etmektedir. Ne var ki; birçok alanda olduğu gibi, «bıçak kemiğe gelmedikçe» değişikliklere set çekilmeye çalışılan ülkemizde, milyonlarca işçinin hayatını biraz daha iyileştirebilecek tedbirler de temeldeki «reformlara karşı büyük engel»in aşılmasına bağlı bulunmakta, hatta bu bağımlılık sosyal ve ekonomik yapıdaki tezadılaşma artıkça yoğunluk kazanmaktadır.

Behzat Firuz olayını, «ölçsüz» ve kişiliğini korumaya pek düşkün olmayan bir genel müdürün, «.....ri zat-ı devletinize arz etmeyi bir görev bildim» diye jurnallerde bulunmasından öteye yorumlamamak doğru değildir. Önemli olan Firuz, veya Firuz'un muhatabı olan ve bu yüzden gazetecilerin «Rapor var mı, yok mu?» sorusuna yalan bir cevap vermek zorunda kalan Demirel değildir. Önemli olan, devletin içinde çalışan işçilerin haklı meselelerinin çözümlenmesi yerine, gene devletin silahlı kuvvetleri ile tedib edilebileceğine inananların devlet kademelerinde yer bulabilmesidir. Bugünkü devlet mekanizmasında nice nice sorumluların da bu kafada oldukları gazetecilerin malumudur. Kaç basın toplantısında kaç tane iyi tanınmış genel müdürün, «devlete karşı grev olur mu?» dedikleri bilinmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının bu yılın Nisan ayı sonu durumuna göre hazırladığı, «Çalışma Sorunlarımız» raporu, işçi konularında birşeyler öğrenmek isteyen herkes için ibretle okunması gereken bir rapordur. Sendikacılarımızın da, birbirleri ile, hükümetlerle yaptıkları cilveleşmeleri azaltıp biraz da bu çeşit kaynaklardan bilgi edinmeleri gereklidir. Sendikacılık, sadece partilerle, hükümetlerle «şu gün şöyle, bu gün böyle» diyerek ilişki kurmakla başarı kazanmaz. Bu birçok meslekten daha çok bilgili, düşünce kapasitesi olan insanı gerektiren bir meslektir. Bugünlerde yapılmayan bu gibi işlerden çok yakın günlerde en çok gene sendikacılar zarar görecekler. Zaten, yeni İş Kanununda, sendikacılar için asgari bir tahsil şartının konulacağı da ortada dolmaktadır! Sendika kadrolarına yetişmiş, bilgili insanlardan çok, «sandıktan çıkma»ları yerleşiren sendikacılarımızın bu şarta karşı alacakları

cephe, sendikacılık tarihimizin en kara sayfası olacaktır. Bunun sorumlusu, yirmi yıllık sendika tarihimizde kendilerine çeki - düzen vermeyen işçi liderleridir.

RAPORDA NELER VAR?

● 1938 tarihli 3008 sayılı İş Kanunundan bu yana çıkan diğer ilgili beş kanunla birlikte bugün ortada tam beş çeşit işçi tanımı vardır. İşçi ve işveren tanımlarının tutarsızlığı, kime, işçi hakkı tanıyacak, kime işveren sorumluluğu yüklenecektir, bunları karmakarışık hale getirmektedir.

● Tarım sektöründe, buradaki nüfusun içinde yer alan 15-64 yaşları arasındaki insanlar çalışan nüfusta görünmektedirler. Tarımda çalışan nüfus 9 milyon 738 bindir. Bunların içinde ücretle çalışanlar ancak yüzde 7'dir. Yani 700 bin kadardır. Bu ücretle çalışan insan içinde sendikacı olanlar ise 20 bindir. Bunların büyük kısmı devlet tarım iş yerindedir. Kısacası, ırgat, yarıcı, göçebe, çoban görünüp, ücretliler arasında yer alamayan milyonlarca köylüyü bir kalemde yok saysay bile, ücretlilerin ancak yüzde 3'ü sendikacıdır.

● Tarım sektöründe çalışma süresi genellikle «sekiz saatin üstünde»dir. Köylerdeki halıcılık, kilimcilik gibi işyerlerinde çalışma şartları ağır olduğundan, buralarda da köylüler istismar konusudurlar. Ücretlerin düşük olması, ekonomik bakımdan çok zayıf olan köylülerin «avans» yoluyla işverenlere bağımlı olmasına yol açmakta, bu durum ise köylülerin işverenlerin sözünden çıkabilmelerine meydan bırakmamaktadır.

● Köylülerin teşkilatlanarak, hiç olmazsa şehir yerlerindeki işçilerin haklarına kavuşmak için güçlenebilmelerini öngören ve Birinci Beş Yıllık Plân'da «yapılması lâzımdır ve yapılacaktır» denen Tarım-İş Kanunu ise rapora göre, «alışmaların çok sınırlı olması» yüzünden uyutulmaktadır.

● Genel ve katma bütçeli devlet iş yerlerinde ve kurumlarında ücretlerin ve çalışma şartları özel sektöre göre daha iyi ise de, buralardaki personel bile henüz kaliteli ve yetişmiş personel niteliğinden uzaktır. Genel bütçeli devlet kurumlarında personelin yüzde 43'ü; katma bütçeli devlet ve kamu işletme ve kurumlarında ise personelin yüzde 53'ü ancak ilkökul mezunu veya hiç okumamıştır.

● Çalışma bakanlığı, Plânın kendisine verdiği işleri, «elemanları ve çalışma

güçlü olmadığı için yerine getiremeyen bir bakanlık olarak görülmektedir. Planlamanın raporunda, Araştırma, istatistik çalışmaları yapılamamakta, bakanlık ordan - burdan esen rüzgâra göre yalpalanmaktadır.

● Sendikalar yarıçalanma ve ufalanmaktadır. 1955'lerde, 1 milyon 624 bin işçinin - işçi kapsamına giren - yüzde 11,6'sı iyi - kötü bir sendikaya girmiş bulunmaktaydı. Bugün bu oran, işçiler 3 milyon 87 bin 399 olarak görüldüğü halde, yüzde 10,9'a inmiştir. Sendikacılarımız, 1955'ten beri durumlarını bile koruyamamışlardır. İşçileri sendikalaşmaya ısındıramamışlardır.

1948 yılında 73 sendika varken, 1955 yılında 363 sendika varken, bugün tam 595 sendika vardır. İşçi kitlesinde yüzde 300 oranındaki bir büyümeye karşılık, sendikacılarımız kuçulmuş; sendika başına ortalama işçi sayısı 1948'deki 722'den şimdi 570'e düşmüştür. Tabii, sendikaların başına geçip, hayatında hayal bile edemeyeceği ücretle «politika üstü politika» oyunu oynar görünen sendika lideri sayısında önemlice bir artış bunun başlıca sebebi olarak görülmektedir.

● Sendikacılığımızın bugüne kadar dayandığı Amerikan tarzı, «politikaya karışmamak, ücret artışına bakmak» felsefesi de gerçekte iflas etmeye başlamıştır. Enflasyonist eğilimler sayesinde, 1955'den 1963 yılına kadar her yıla düşen ortalama ücret artışı yüzde 10,7 oranından aşağı inmemiştir. 1963 yılında ilk defa Toplu Sözleşme Kanunu işleyince, ücret artışı yüzde 14 olmuştur. Ertesi yıl ise durum değişmeye başlamıştır. Raporda, «1964 yılındaki toplu sözleşmelerin ücretlere etkisi yüzde 1.23 oranındadır. 1965 yılında ise 1964'e göre bir artış olmamıştır» denilmektedir.

Toplu iş sözleşmelerinin başına sendikaların isteklerini kabul etmeyen işverenlerle anlaşmazlıklar çıkmaktadır. Sonunda bunların yüzde 71.6 kadarı anlaşma ile bitmektedir. Ancak, anlaşma imkânı olmayan konularda, yani geri kalan yüzde 28,4 içinde, sendikaların greve gitme işini yüklenbildikleri haller ancak yüzde 3,5 oranındadır. Sendikaların zayıflığı, yetişmiş liderlere sahip olmamaları büyük sayıda iş anlaşmazlığını işçi kitlesinin aleyhine sürüncemede bırakmaktadır.

● İş kazaları, ölümle biten iş kazaları ve meslek hastalıkları Türkiye'de çok ağır durumdadır. Ekonominin toplam kaybı, her yıl tamı tamına «17 milyon 175 bin 255 iş günü» dür. Rapor, bunun 57 bin 251 işçinin bir yıllık çalışması ile eşit olduğunu belirtmektedir.

«Yüksek politika» ile fazlaca uğraşanların, gazetecilere Türkiye'de maden kazalarında ölenlerin yıllara göre sayısını veremeyenlerin böyle soru geldiği zaman, birkaç yıl önceki ve yabancı kuruluşlar tarafından hazırlanan raporları öne sürenlerin «takkelerini önlerine koyup düşünme zamanı» çoktan gelmiş ve geçmektedir.

Gülücükler Kime ?

Az gelişmiş bir ülkede, demokrasinin sayesinde, «sandıktan çıkma» bir takımın «nesi varmış bu düzenin değiştirilecek?» demesi ne kadar olağan ise, bir başka takımın da durumdan hoşnut olmaması o kadar olağandır.

Az gelişmiş bir ülkede, tutucu görünen birinci takımla, reformlardan yana görülen ikinci takımın arasındaki bu tartışmalarda çok önemli bir nokta gözden kaçmaktadır : anlaşmazlığın temelinde sadece «şu» veya «bu» yol değil, memleketin dış ilişkilerindeki değişikliklerin de içeride girilecek değişikliklerle birlikte yapılabileceği; reformların dış bağımsızlıkla birlikte olacağı veya olmayacağı bulunmaktadır.

Küçük bir örnek; olay Merkez Bankası kredileri içinde yüzde 40-45 oranını bulan özel sektör kredilerinden sanayicilere düşen payın doksanda bir olduğunun hiç duydunuz, bunun ne demek olduğunu hiç düşündünüz mü ?

Kıt'a Çin'inden, veya Sovyetlerden söz edip kimseyi türkütmeğe istemeyiz. Geçen yüzyılın sonundan itibaren, sanayinin «himayesi» ile «bir memleketin» dış efendilerden kurtulması» arasındaki bağlantıyı gören, ve Prusya'lı Bismarktan beri, Fichte'lerden beri bütün milliyetçi devlet adamlarının, düşünürlerin izlediği yola giren Japonya'yı göz önüne getiriniz...

Kapitalist bir tutum bile, memleketin bağımsızlığına önem veren iktidarlar için sanayileşmeye öncelik verilmesini gerektirmiştir.

Bizde ise, sanayi için ayrılan yer, «faziletli özel sektör» içinde doksanda biri geçmemektedir.

Acaba, «Nesi varmış bu düzenin değiştirilecek?» diyenlerin korkuları sadece iç düzenin değişmesinden ve reformlardan mı, yoksa böyle bir yola girilince dış ekonomik bağların da koparıp atılacağından mı ...

Memleket içinde karşı fikirdekilere kızmakda kalmayıp, kendinden saydığı özel sektörün bir bölümü olan sanayicilere bile yüz vermeyenler, «Bunlar, gülücüklerini acaba bilerek veya bilmeyerek başkalarına mı saklıyorlar? diye düşündürüyorlar insanı...

H - M

Hacettepe Oldu Bittisi

Temmuz içinde yürürlüğe giren bir kanunla Hacettepe Üniversitesi Kuruldu. Aslında, birkaç yıldanberi, üniversite içinde üniversite olan ve çoktan kurulmuş bulunan bir fakültenin üniversite sıfatı kazanması, hukuka uydurulmuş oldu. Gerek kanunun, Ankara Üniversitesi Senatosu, -nda benimsenen şekilden başka bir biçimde çıkmasında izlenen yol, gerekse, kanunun rektör seçimi için getirdiği farklı usul, basında birkaç günlük bir tartışmadan sonra sona erdi. Bir yandan hükümetin nedeni kolayca anlaşılabilir destekçi, diğer yandan yeni üniversiteyi yönetenlerin dehası, böylece hukuk devleti içinde de, hukuka uydurulmuş bazı olup bittilerin yer alabileceğini göstermiş oldu.

Mesele, sadece işlerin nasıl yürütülmüş olduğunda değildir. Bu konu, siyaset biliminde kuvvetler dengesi açısından önemli bir inceleme konusu olabilir. Devlet düzeni içinde iş adamı usulleriyle hedefe kısa yollardan nasıl varılabileceği de bizi o kadar ilgilendirmez. Türkiye'nin pek çok geri kalmış bölgesinin halkı doktordan, gençleri yüksek öğrenim olanaklarından yoksun bulunurken, Ankara'da ikinci bir üniversitenin kurulmasında isabet yoktur. Hacettepe üniversitesinin, yeni üniversitelerin kurulmasına öncülük etmesi ve öğretim yardımı yapması, bu durumu büyük ölçüde değiştirmez. Diğer yandan, tesis adı verilen bir mekanizma ile herhangi bir objektif esasa dayanmayan öğretim üyesi maaşlarının dağıtılması, aynı şehirdeki başka üniversitelerle yeni üniversite arasında gereksiz bir dengesizlik ve adaletsizlik yaratmaktadır.

Hacettepe, rektörünü 5 yıl için, hattâ 8 yıl için seçtirmeye imkân veren hükümleri kuruluş kanununa koydurmuş bulunuyor. Bu nevi idarî görevlerin devamlılığında fayda olabilir. Ancak, bunun bütün üniversiteler için belli genel ilkeler şekline sokulması daha anlamlı olurdu. Bu arada, Hacettepe Üniversitesi konusunda basına beyanlarda bulunan diğer üniversiteler rektörlerinin tutumuna da işaret etmek gerekir. Aynı tarihlerde, Üniversiteler Kanunu'nda, üniversite senatosundan geçirilmeyen bir tasarı ile değişiklik yapılarak, 6 asil profesörü bulunmayan fakültelerden rektör seçilmesi önlenmiştir. Bu değişikliğin başlıca hedefi, şüphe yok ki, bazı profesyonel emektar rektörlerin yeniden seçilmelerini sağlamaktan ibarettir. Böyle gizli kapaklı kanunları Meclisten geçiren sayın rektörlerin, öteyanda Hacettepe'yi ısrarlı bir şekilde suçlamalarının, kendilerine prestij kaybettirmekten başka bir işe yaramadığı kısa zamanda anlaşılacaktır. Eski üniversitelerin rektörleri, bunun yerine, üniversitelerinde reform ihtiyacına cevap verecek değişiklikler üzerinde dursalar, daha büyük hizmette bulunmuş olurlardı.

Sosyal Politikada Geriye Dönüş

Türkiye'nin sosyal politika alanındaki gelişmesi net bir gerileme içindedir. Son aylarda cereyan etmiş olaylar bu gerçeği seçik bir biçimde gün ışığına çıkarmış bulunuyor. Şimdi, bizi bu sonuca ulaştıran olayları ve gelişmeleri bir bir saptayalım.

Önce ortada İkinci Beş Yıllık Plân belgesi var. Bu plân, gerek stratejisinde gerekse öngörmüş olduğu tedbirlerde birinci Beş Yıllık Plâna nazaran istihdam, sosyal güvenlik ve diğer sosyal politika hedefleri bakımından açık bir gerilemeği ifade ediyor. Gerekli ve Anayasasında öngörmüş olduğu reformları bir yana ittiği için yeni plân, gelir dağılımındaki adaletsizliği giderici köklü tedbirlere yabancı kalmış ve tabiatle sosyal adaleti yalnız bir kılıf olarak muhafaza etmiştir. Adalet Partisi iktidarı, temsil ettiği sınıfın yani büyük sanayicinin, ithalâtcının, ihracatcının, büyük toprak sahiplerinin ve diğer her türlü aracının çıkarlarını birinci safada alan bir plân hazırlamıştır. Şimdi sosyal plânlama Dairesinin başına tutucu bir doçenti getirmiş olması da sosyal politika alanındaki eğilimini gün ışığına çıkarmıştır.

Yeni İş Kanunu diye adlandırılan vesika sosyal politika alanındaki diğer bir gerilemenin ifadesidir. Önce şunu belirtelim. Yeni İş Kanunu Toplu iş sözleşmesi, grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanununun gerekli kıldığı bir ayarlama ile daha önce çıkarılmış olan münferit kanunların bir araya getirilmiş olmasından, başka bir deyimle bir nevi kodifikasyondan ibaret, bazı hükümleri itibarıyla 30 yıl öncesinin İş Kanunundan geri kalmış ve sosyal politika alanında bir ilerlemeden çok bir gerilemenin vesikası hüviyetini kazanmıştır. Çünkü Adalet Partisi iktidarı ve onun parlamentodaki çoğunluğu, kendisinden önceki hükümet tarafından hazırlanmış yasama organlarına sunulan tasarıyı «kuşa çevirmiş», sağ çevrelerin tazyikleri sonunda tasarıda olumsuz değişiklikler yapmış ve kanunun bugünkü muhtevası ile çıkmasında, Adalet Partisi safındaki işçi millet-

Cahit TALAS

vekilleri de büyük bir çaba göstermişlerdir.

Diğer olumsuz bir gelişme Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanununu tadil etmeği öngören tasarı ile ortaya çıkmaktadır. Bu tasarının hangi yönlerde, bir Anayasa hakkını işlemez bir duruma getirmeği amaç aldığını geçen sayımızda belirtmiştik. Adalet Partisi iktidarı bugünkü Anayasasının temel felsefesi ile çatışma halindedir. Anayasasının sağlamış olduğu bazı haklardan, özgürlüklerden, öngördüğü reformlardan, ve özerk anayasa kuruluşlarından şikayetçidir. İlk fırsatta Anayasayı kendi gerici ve tutucu anlayışı istikametinde değiştireceğini saklamamaktadır. İşte grev hakkını kısıtlamayı tasarlayan Adalet Partisi iktidarı bu halktan yana olmayışının yeni bir belgesini ortaya koymaktadır. Amma bu iktidar halkı, işçiyi aldatarak, uyutarak parlamentoda çoğunluğu sağlayabilecek oyları alabilmekte, ondan sonra da temsil ettiği sınıfın ve zihniyetin çıkarlarını istediği gibi korumakta ve fakir halkın sırtından ithalâtcıyı, montajcıları, kendi elile yarattığı tekelcileri, Devlet bankalarının kredileri ile tefecileri ve aracuları beslemekte, zenginleştirmektedir. Bu bozuk bir düzendir. Büyük kitlelerin, işçilerin fakirliklerinin, yoksunluklarının ve sefaletlerinin devamını isteyen ve Anayasaya karşı olan bir oluştur. Amma ne varki fakir halk, işçiler oyları ile bu iktidarı ayakta tutmaktadırlar. Geri kalmışlığın bir sonucu, bir tezahürüde bu. Onun için her tarafta olduğu gibi Türkiye'de de halk sömürenler geri kalmışlığın devam etmesinde menfaat sahibidirler. Anayasasının özüne ve sözüne aykırı olan bu düzene halk kendi menfaatinin bilincine ulaşmış son vermedikçe sömürü devam edecektir.

Binaenaleyh son aylarda, Adalet Partisi iktidarının halktan, memurdan, işçiden yana olmadığı gerçeği karşısında bütün meslek örgütleri-

ne ve özellikle sendikalara tarihsel bir görev ve sorumluluk düşmektedir. Artık anlaşılmalıdır ki işçiler (en geniş anlamı ile) siyasal yaşantımızda parlamentoda doğrudan doğruya söz ve yetki sahibi olmadıkça «seçecekleri dostlardan» ve artık anlamını yitirmiş olan «partiler üstünde kalmak» politikasından bir fayda umamazlar. Son bir kaç yılın tecrübesi bunu kesin olarak ortaya koymuş bulunuyor. Türk-İş ve ona bağlı örgütler arasında bildiriler yayımlanarak, demeçler vererek bir sonuca ulaşabileceklerini içtenlikle umuyorlarsa derin bir biçimde aldanmakta, doğa yasalarına, sosyolojik ve siyasal oluşlara, partilerin kuruluşlarındaki determinizme meydan okumaktadırlar. Bu vahim bir hatadır. Hatanın kefareti yaşama seviyeleri her gün biraz daha kötüleşen işçiler ödemektedirler. Türk-İş'e ve ona bağlı kuruluşlara politika tayin edenler, bir vicdan muhasebesi yapmalı ve hatalı yolda kalmakta ısrar etmenin işçiler bakımından yaratmakta olduğu sonuçları anlamaya çalışmalıdırlar. Yalnız Çalışma Bakanını davranışları, zikzakları, samimi olmayan ve oy hesabına dayanan beyanları uyanmaya yeter de artar bile. Partiler karşısında tarafsızlığı bir tarafa itmenin şüphesiz güçlükleri, sorunları, mücadeleleri olacaktır. Amma ulaşılacak sonuç, işçilere sağlanacak büyük menfaat ve sosyal adalet ilkesinin gerçek bir anlama ulaşmasının koşullarını hazırlamak bütün güçlükleri omuzlamaya değer. Bildiri yayınlama ve şövalye vari demeçler devri kapanmalıdır. Hele ortada iktidar partisinin işçilerinin yararına olmayan bir sosyal politika zihniyeti varken ve çeşitli tezahürleri ile bu politika tamamıyla gün ışığına çıktığı halde birkaç senatörü veya milletvekilini kara listeye almanın hiçbir pratik değeri kalmamış olduğunu sendikacılar artık anlamalıdırlar. Çünkü söz konusu olan, şahıslar veya şahısların davranışları değil, benimsenmiş ve yürütülmekte olan politikadır. Münferit kişilerin değil, partilerin politikaları olduğunu ve parti mensuplarının saptanmış politikalara uymak zorunda olduklarını sendika liderleri her halde bilmektedirler.

“Ürümelerini Bilmeyen İt... ,”

Halkın çok güzel bir sözü vardır : «ürümelerini bilmeyen it, sürüye getirir kurt».

Bir adam düşünün ki, her gördüğü yerde, delikanlıya, «Bana bak! Bizim kıza askıntı olursan, kırarım kafanı!» diyor; çare yok, o delikanlı, o kıza mutlaka yiyecektir.

Bir mahalle bekçisi düşünün ki sokak sokak, adım adım duyuruyor varlığını, her köşebaşında dikilene, «Heey, yoluna git!» diyor; o mahallede her evin penceresinden girilebilir, her evin kapısı açılabilir ve her ev tatlı tatlı soyulabilir demektir.

Bütün bunlar için halk, «ürümelerini bilmeyen it, sürüye getirir kurt» der.

Öğrencilerine «falanca kitapları, falanca dergileri okumayın, zararlıdır» diyen öğretmen; soldur, solcudur, komünisttir diyerek, birtakım kitaplara, dergilere, gazetelere yayın yasağı koyan iktidarlar; allaha, dine, hacıya - hocaya boşveren kimselere komünist damgasını vuran salaklar; falanca partiye niçin gittin, falanca kimseyle niçin konuştun, fesmekâm evine niçin aldın diye, öğretmeni, memuru sorguya çeken ilgililer için de halk, aynı sözü kullanır.

Öyle kimseler bilirim ki, «komünist» diye perişan edildikleri veya edilmek istendikleri sırada komünizmin k'sinden bile habersizdirler. Mahalle bekçisinin, imamın, vurguncunun kapıkulunun kafasıyla hareket eden, karar veren ilgililer, haksızlıktan, işsizlikten, açlıktan, acıdan - sizdan bar bar bağran vatandaşın bu normal ve doğal yakınmasını «komünistlik» olarak nitelemekten geri durmamışlardır. Demek ki, «komünist» damgasını yememek için, işsiz dolaşacaksınız, işsizim demiyeceksin, aç gezeceksin, açım demiyeceksin; sömürecekler seni, sömürüyorlar beni demiyeceksin; sokaklarda kalacaksın, evsizim demiyeceksin; ağanın toprağında boğaz tokluğuna çalışacaksın, bana toprak verin demiyeceksin; ekmeğe kül, zeytinyağına maden yağı, gazyağına mazot katacaklar, sesini çıkarmıyacaksınız; tütününü, üzümünü, incirini, buğdayını, pamuğunu, kayısını daha dalındayken kapatacaklar, haciz üstüne haciz kaldıracaklar, gık bile demiyeceksin; demirinle, çeliğinle, kömürünle, kromunla, petrolünle yutulacaksınız, hesabını soramıyacaksınız!

Hüseyin KORKMAZGİL

«Benim bir kafam vardı» dedim mi, hapı yuttuğunun resmidir

Bizde, «komünist» damgasını yemenin en kolay yolu, dini kurcalamaktır. Yüzyıllardanberi sömürücü sınıfın bekçiliğini yapmış olan din adamları ve onların çömezleri, çömezlerinin çömezleri, arkalarını yaslıyacak iktidarlar buldular mı, şunu - bunu komünistlikle suçlama yarışında salyalarını vurguncuların salyalarına katmak için ortalığı toza - dumana verirler. Bunların hüsumına uğrayanlar da öğretmenlerle memurlardır.

Köyün bir odasında, kasabanın kahvesinde, bir sohbet sırasında, parmağının ucuyla dine dokunması, dinin politikaya âlet edildiğini söylemesi, «komünist» damgasını yemesi için yeter de artar bile! İki tırmık, bir karakol, iki candarma ile bir onbaşı, iki polis ve bir komiser, bir savcı yardımcısı ile bir yazıcı... Efendime söylüyüm, ondan sonra tutanak - mutanak, sorgu - sual, karını kabaran dosyalar, bilirkişi - bilirkişi, telsizli - casuzluktu, üç - beş de beylik kelâm... Tamam Uğraşım artık ağır ceza mahkemeleri!.. Ne meslek kahr o öğretmende, o memurda, ne yedek subaylık, ne çevre, ne para, ne huzur, ne uyku... Birdenbire bir boşluğun içinde duyar kendini.

Öğretmenlerle küçük memurların başına gelenler, ne yazık ki, budur. Talan düzeninin çarkları, böyle birini dişleri arasına aldı mı, komünizmin ABC'sinden habersiz böyle birini taktı mı dişlerine, bir gecenin içinde, azılının azılısı bir komünist imal edip atıverir ortaya, alimallah! Ağır sanayimiz yoksa da, hafifi de yoksa da, montajcılık yeni yeniye de komünist imal etmede üstümüzde yoktur. Ama lâf aramızda, - lâf aramızda, diyoruz; çünkü, duyarlarsa, «millî sanayimizi baltalıyor» diye takılırlar paçama-, evet, lâf aramızda, bizim «komünist imal sanayimiz» de kendi çapımızda, kendi seviyemizdedir. Yani, işte şu halimize, durumumuza benzer. Bizde «komünist» diye perişan edilmeğe çalışılanlara elin ülkesinde ilımlı sosyalist bile demezler, reformist bile demezler, ilerici bile demezler! Bırakın bunları, burjuva okumuşu bile demezler! Aya gitmek istiyorum diyen kişi, bu işin bilimini, tekniğini bilmiyorsa, sanayilini

kurmamışsa, bu dilek kendisini ancak tumarhaneye götürür, aya değil! Marksist literatürden habersiz, ekonomi ve sosyoloji bilmeyen, bakkala ayda kaç kuruş kazıklandığını hesabını bile yapmaktan âciz bir kimseye, imamın sakalına, minarenin hesabını bile yapmaktan âciz bir kimseye, imamın sakalına, minarenin aporlörüne sövdü diye «komünist» damgasını basmak, «Allah'ın komünist ol!» demekten başka bir anlam taşımaz.

Çok iyi biliyorum ki, Türkiye ve benzeri ülkelerde «komünist» denilen kimseler, vurgun ve talan düzenini şurasından - burasından, ama sadece kendi ihtiyaçları açısından ığneleyen, softaya ve yobaza karşı çıkan, egemen sınıfın izin verdiği kitap ve gazetelerin sınırını geçmemiş, geçmeyen çoğu devlet kapısında, küçücük aylıklarıyla kavrulup giden kimselerdir. İktidardaki sınıf, buncağızı bile saltanatına yönelmiş bir tehlike saydığı için, devletin bütün olanaklarını seferber edip, ilerici k i p i r d a n ı ş l a r ı vaktinden önce boğma yoluna gitmiştir.

Aslında halkın tümünü kapsaması gereken devlet gücü, sadece bir sınıfın tekeline girmiştir. Bu sınıf, bu gücü, karşı sınıftakileri ezmek için, dilediği gibi kullanma hakkını kendinde görmekte, bulmaktadır. Grevlerin durdurulması, mitinglerin dağıtılması, topluca şikâyetlerin önlenmesi, yürüyüşlere engel olunması ne «asâyiş» kaygusundandır, ne de düzen.. Bu, sadece, egemen sınıfın iktidarının koruma tedbiridir!

Sen gel, halkın anlamını bilmediği lâflarla halkı korkut, sindir, para gücüyle oyları toplayıp iktidara otur ve bunun adına da «demokrasi» de, «meşru iktidar» de! Buna demokrasi filân değil, düpedüz halk düşmanlığı denir, vatan düşmanlığı denir! Talan düzenini demokrasi diye yutturmayanlar kitaptan, yazıdan, resimden, müzikten, sestem, sözden korkmazlar. Bir toplumu, toplumsal gelişmeye, dünyanın genel gidişine karşı yönde yönetmeğe, tutmağa çalışanlar faşistlerdir. Bu büyümenin diye, bebeği demir gömleğin içine sokmakla birdir. Demir gömlek içinde bebek ölür, fakat toplum bebek değildir ve demir gömleği mutlaka parçalayıp atar. Bir toplumu halden halle, durumdan duruma geçiren lâf değil, ekonomik - sosyal nedenlerdir. Bu ülkede «Kapital» in birinci cildi

Din Kurallarına Dayalı Devlet

daha yeni çevrilmiştir! Bu ülkede «Kapital» in birinci cildini okuyup anlayacak kaç kişi vardır? Bu ülkede daha, açık açık, kapitalizmin eleştirisi yapılamamaktadır, ne haber! Bir takım temel yapıtları yabancı dillerden okuyanlar da, geniş sosyal olanaklara sahip burjuvalardır. Burjuva iktidarı, acaba burjuvalardan mı korkuyor, iktidarı elimden alır diye? Sosyal dengesizliği, enflasyonu, insanın duygularını inciten olayları gözlerden saklamamanın yolu aydın tutuklamak, kitap yasaklamak, ilkel baskı metodlarına sapsak değildir. Dünyada hiç kimse, koskoca ortodoks Rusya'nın tepesinde Allah gibi oturan Çar II. Nikola kadar güçlü olmasındı! Ne yöneticilerin baskıları, ne polis tedbirleri, ne palavra, ne uyutma, Çarlık Rusya'sını 1917'ye gitmekten alakoyabilmiştir. Demokrasi mi diyorsun gerçekten? Namusluca öğretirsin halka komünizmi, sosyalizmi, anarşizmi, faşizmi ve daha bir sürü şeyi, ondan sonra yaparsın seçimini, hangisi kötüyse halk onu reddeder, iyisine verir oyunu, bunun adına derler «demokrasi»! Ama, tefeciye bir koluna, komisyoncuyla öbür koluna alır, imamı önüne düşürür, arkasını yabancı şirketlere verir de yola çıkar, emekçi halkın sözcülerini, Amerikan sakızı gibi cak cak cak, komünist, komünist, komünist diye sindirmeğe kalkarsan, Allah bilir, bunun adına demokrasi filân değil, domuzuna faşizm denir!

Türkiyede komünist olmağa lüzum yoktur. Var diyenler, hayal içindedirler, fantezi peşindedirler. Türkiyedeki savaş, Anayasayı tastamam uygulamaya savaşıdır. Daha sütdişlerimiz çıkmamış, külbastı yemeğe kalkıyoruz. Türkiye bugün, mini - eteklileri saymazsak, 1920'lerin gerisinde çırpınmaktadır. Hele bir, 1967'lere gelelim de, sonrası kolay.

Yanki gohon diyen, komünist; okul isteyen, komünist; ev isteyen, komünist; iş isteyen, komünist; miting yapan, komünist; hakımı isterim diyen komünist; ressam komünist, şair komünist, romancı komünist, susan komünist, konuşan komünist... Ohooo, ne de çok komünisti varmış bu ülkenin!...

Bana bakın; böyle giderse, kırk ayağın ayakları biryerde birbirine dolaşırverir ki, o zaman adamı ne Conson dayı, ne CIA, ne de onun uşakları kurtarabilir.

Halkın dediğine kulak verin : «Ürmesini bilmeyen it, sürüye getirir kurt».

Ağustos ayı sonlarında Başbakan, Ege'de bu Yüksek İslâm Enstitüsünün temelini atmıştır. Bu olaydan iki hafta sonra, Yargıtay Başkanı, yeni adalet yılının açılış konuşmasında, din esasına dayalı devlet fikrinin gelişmesine imkân verilmiyeceğini kesin bir dille ifade etmiştir. Bundan birkaç gün sonra da, bir süreden beri gizli bildirimleriyle kamu oyunu işgal eden ve islâmcılık propagandası yapan Hizb-üt Tahrir'in ele başları yakayı ele vermişlerdir.

Bilindiği gibi, Anayasamız, Devletin sosyal, iktisadi, siyasal ya da hukukî düzenini kısmen dahi olsa din kurallarına dayandırmak amacıyla dinî ya da din duygularını kimsenin istismar edemeyeceğini belirtmiş ve bu yasak dışına çıkan derneklerin kapatılacağını, kişilerin de cezalandırılacağını bildirmiştir. Buna rağmen, Türkiye'de, geçmiş taassup yıllarından arta kalan kıpırdanmalara sık sık rastlanılır. Bu açıdan bakıldığında Hizb-üt Tahrir örneği, bir yenilik teşkil etmez. Ancak bu türlü gizli çabalara, özellikle birkaç yıldan beri hız verildiği gözden kaçmamaktadır.

Toplumun geleceği bakımından gerçekten bir tehlike teşkil eden bu çeşit faaliyetler, içinde buldukları siyasal ortamın rengine ve tutumuna karşı çok hassastırlar. Bir siyasal iktidar, kendi varlığına kasdetme istidadında olan bu türlü eğilimleri, çok basiretsiz bir tutumla görmezlikten gelir, ya da dolaylı dolaysız u-sullerle teşvik ederse, hastalığın hızlı bir kanser niteliği kazanması ihtimali artar.

A.P. iktidarının ilk ayları, sayın Başbakanın Hacıbayram Camiinde Cuma namazları kıldığı evine din adamlarını davet ettiği haberleriyle geçmiştir. Bir dinî bayram vesilesiyle, yine Başbakanın Bayram gazetesinde yazmış olduğu başyazı henüz hatırlardadır. Bu başyazıdan dolayı, büyük tepkiler bahasına yazarını uyaran üniversite öğretim üyelerinin ne derecede haklı oldukları bugün daha iyi anlaşılmaktadır. İş bununla da bitmemiş, iktidar partisinin lideri, İslâm Enstitüsü açma töreni için yaptığı seyahatte, yanına Komünizmle Mücadele Derneği Başkanını da almıştır. Bu ve buna benzer açılış törenlerindeki beyanları, din sömürücülüğü yapmayı bir hayat tarzı edinmiş olanlara sadece cesaret ve kuvvet kazandırmıştır.

Böyle bir ortam içinde, her türlü yıkıcı faaliyetlerin tehlikeli derecede gelişeceğinden şüphe edilemezdi. Nitekim Hizb-üt Tahrir o kadar ileri gitmiştir ki, bizzat Başbakanı gönderdiği bir mektupta, onu «lâikliği içten benimsemekle», «Müslüman kitleleri aldatmakla» suçlamış, ve aynı mektupta, «Cumhuriyetin can çekişmekte

olduğunu ve islâm devleti ve hilâfetin kati surette geri geleceğini» bildirmiştir. Görüldüğü gibi, böyle bir durumdan en çok endişe duyması gereken insan, Türkiye Cumhuriyetini, yeni Anayasası ile oturmuş olduğu lâik ve demokratik düzende tutmak görevinde olan sayın Başbakan ve onun partisidir. Bu parti içinde, aşırı sağ temsil eden kanadın, zaman zaman Başbakanın antipatisini kazanmış olması, aydın ve ileri düşünceyi temsil edenlerin yüreğine su serpmiş bulunuyordu. Bununla beraber, yukarıda belirtilen, cesaretlendirme, okşama ve yüz verme mahiyeti taşıyan beyanlar da kimsenin gözünden kaçmamıştır. İçerden, ya da dışardan, nereden yönetilirse yönetilsin, bugün Türkiye'de devleti din kurallarına oturtmak için her şeyi yapmaya hazır insanların bulunduğu anlaşılmaktadır. Sorumlu bir iktidar, sözlerini ve hareketlerini, bu kıpırdanmaları yok edecek, yerde, teşvik edecek biçimde ayarlarsa, bundan, toplum kadar, kendisi zarar görebilecektir.

YAYINLAR

● Osman Nuri KOÇTÜRK — **ÇAĞIMIZIN BESLENME SORUNLARI** - Oturum Yayınları 277 S. 7,5 lira İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği

● Joseph A. SCHUMPETER — **KAPİTALİZM - SOSYALİZM ve DEMOKRASİ — II —** (Sosyalizm ve Demokrasi) - Varlık Yayınları 235 S. 5 lira

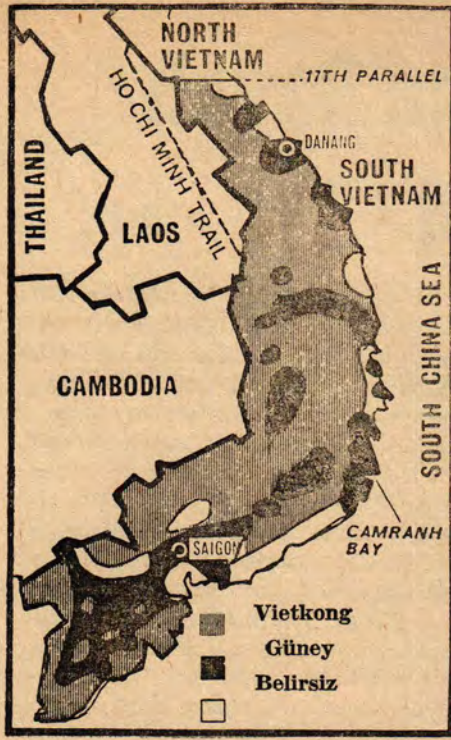
● Muzaffer UYGUNER — **REŞAT NURİ GÜNTEKİN** (Hayatı - Sanatı - Eseri) - Varlık Yayınları - 94 2 lira

● Miodrag BULAÖVIĆ — **KIRMIZI HOROZ** (Roman) - Varlık Yayınları - 242 S. 4 lira

● John STEINBECK — **FARELER ve İNSANLAR** (Roman) Varlık Yayınları - 168 S. 4 lira

● Jack LONDON — **ATEŞ YAKMAK** (Hikayeler) - Varlık Yayınları - 260 S. 4 lira

● Anton ÇEHOV — **MEMURUN ÖLÜMÜ** (Hikayeler) - Varlık Yayınları - 159 S. 4 lira

Bir Seçimin içyüzü

Sayısı artık yarım milyona merdiven dayamış Amerikan ve bir o kadar da Güney Vietnam askerinin süngülerinin gölgesinde yapılan Vietnam seçimlerinin kesin sonuçları nihayet belli olmuştur. Amerikan propaganda organlarının büyük bir gürültüyle yaymaya çalıştıkları bilgilere göre 5.853.384 sayılı seçmen den 4.863.381'inin yani yüzde 83,7'sinin oylarını kullandığı bu seçimlerde, geçerli oyların 1.683.902'sini, yani yüzde 35,06'sını alan Tiyö-ki ikilisi artık Saygon yönetiminin yeni Başkanı ve Başkan Yardımcısıdır. Bilindiği gibi, seçimler yapıldığı sırada, Birleşik Amerika'nın Vietnam politikasının kuklası olan Tiyö - Ki ikilisinden birincisi Başkanlık, ikincisi de Başbakanlık koltuğunda oturuyorlardı.

Başkanlık seçimleriyle birlikte yapılan Senato seçimlerinin sonuçları da yavaş yavaş belli olmaya başlamıştır. Bu sonuçlara bakılınca, süngülerin gölgelerini yalnız Başkan ve Başkan Yardımcılığı seçiminin değil, fakat Senato seçimlerinin üzerine de düşürmüş oldukları açıkça ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, 60 kişilik Senato için seçmenlere sunulan onar adaylık kırksekiz liste arasında en çok oy toplayan, Tiyö - Ki ikilisine en yakın olarak bilinen ve Diem rejiminin yıkulmasından sonra işbaşına gelen, fakat Washington'u dinlemeye fazla istekli çıkmayan General Duong Van Minh'in iktidardan uzaklaştırılmasında büyük bir rol oynayan iki generalin, Tran Van Don ile Ton That Dinh'in yer aldıkları listedir. Anılacağı üzere, şimdi yurt dışına sürülmüş bulunan Duong Van Minh bu seçimlerde Başbakanlık için adaylığını koymak istemiş, fakat bu isteği, ülkede bölünmelere yol açabileceği gerekçesiyle, İpleri Minh'in halk kütelleri arasındaki şöhretinden korkan Tiyö - Ki ikilisince çekilen Kurucu Meclis tarafından geri çevrilmişti.

Güney Vietnam'da nihayet demokratik bir düzen kurulduğu ve bu düzen sayesinde Saygon yönetiminin artık Vietnam halkını temsil etmeye başladığı yolunda gürültülü Amerikan propagandası, kolayca anlaşılacak nedenlerle, bazı gerçeklerin üzerini kapalı geçmektedir. Ortaya çıktıkları takdirde Güney Vietnam'da yapılan Başkanlık ve Senato seçimlerinin temsil yeteneğini büyük ölçüde azaltacak bu gerçeklerin başında, hiç şüphesiz, bu seçimlerin ülkenin yalnızca belirli kesimlerinde yapılmış olması gelmektedir.

Washington'a en yakın olarak bilinen gözlemcilerin bile kabul etmek zorunda kaldıkları gibi, Güney Vietnam seçimleri ülkenin ancak üçte birinde yapılabilmektedir. Çünkü, Birleşik Amerika'nın bütün çabalarına rağmen, Güney Vietnam'ın üçte ikisi bugün hâlâ Ulusal Kurtuluş Cephesinin deneti altındadır. Amerikan deneti altındaki kesimlerin nüfusun en kalabalık bulunduğu kesimler olduğu ileri sürülmekteyse de, tarafsız gözlemciler bu kesimlerde yaşayanların 16 milyon Güney Vietnamlının yüzde 57'sinden fazla olmadığı noktasında birleşmektedirler. İşte geçtiğimiz haftalarda yapılan seçimlere katılanlar, ancak bu yüzde 57'nin içindeki seçmenlerdir. Bu nokta gözönüne alırsa, Tiyö - Ki ikilisinin Güney Vietnam halkının ne kadar ufak bir azınlığının oylarıyla işbaşına geldiği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Seçimlerde hiçbir zor kullanılmadığını ve düzenler çizilmediğini kabul etsek bile 16 milyon nüfuslu bir ülkede yalnızca 1.5 milyondan biraz fazla oy alarak işbaşına geçenlerin kendilerini nasıl bütün Güney Vietnam halkının temsilcisi sayabilecekleri, üzerinde dikkatle durulması gereken bir sorudur.

Amerikan propaganda organlarının üzeri kapalı geçmeye çalıştıkları ikinci gerçek de, seçim kampanyasına pek geç katılmış olmakla birlikte Tiyö - Ki ikilisinden sonra en çok oy almayı başarmış olan kişinin, Saygonlu avukat Truong Dinh Dzunun bütün kampanya boyunca Ulusal Kurtuluş Cephesiyle görüşmelere girişmek tezini savunan bir aday oluşudur. Truong Dinh Dzu, Tiyö - Ki ikilisinin yararlandığı silahlı destekten yoksun olduğu halde kullanılan oyların yüzde 17,2'sini almayı becermiştir. Onun yanısıra seçimlere katılan sivil adayların büyük bir çoğunluğu da aynı görüşü savunmuşlardır ki, bunlar için kullanılan oylar toplanacak olursa, ortaya Tiyö - Ki ikilisine verilen oylardan çok daha yüksek bir sayı çıkacaktır. Bu durum karşısında, Güney Vietnam halkının oy kullanabilen kadarının bile çoğunlukla Ulusal Kurtuluş Cephesiyle görüşme taraftarı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bakalım, Washington bu durum karşısında şimdi ne yapacaktır?

Eğer Amerikan yöneticileri Vietnam seçimlerinin sonuçlarını yanlış yorumlayıp da sertlik taraflısı savaş lordları çetebaşlıklarının aldığı oylara bakarak Güney Vietnam halkının kendi Vietnam politikalarını onayladığını düşünlürse, hiç şüphesiz edilmemelidir ki, pek büyük bir yanlış düşerler. Moral ve siyasal bir çöküntü içinde bulunan Vietnamlı seçmenler, akın akın sandık başına giderken, herhalde içine sürüklendikleri bu anlamsız savaşa bir son vermenin yolunu araştırmak umudu içinde bulunuyorlardı. Zaten bunun içindir ki oylarının çoğunluğunu Ulusal Kurtuluş Cephesiyle görüşme taraflıları lehine kullanmışlardır. Fakat Birleşik Amerika, bu gerçeği görmezlikten gelip Vietnam'da barışı ancak Tiyö - Ki ikilisinin aracılığıyla sürdürdüreceği savaşın getireceğini ummaya devam ederse, bugün barış her zamankinden daha uzakta demektir.

GÜNEY VIETNAM'DA ÜLKENİN YARIDAN ÇOĞU VIETKONG'UN ELİNDEDİR. FAKAT, NÜFUSCA KALABALIK OLAN SAYGON'DAKİ KUKLA HÜKÜMET, NÜFUSUN YÜZDE 57'Sİ ÜZERİNDE HÜKÜM YÜRÜTÜR. NÜFUSUN DİĞER YÜZDE 23'Ü VIETKONG'ULAR TARAFINDA; KALAN YÜZDE 20 İSE GÜN BE GÜN YER DEĞİŞTİRİR...

Zeytinler Kesilirken...

Osman N. KOÇTÜRK

31 Ağustos 1967 günlü Cumhuriyet Gazetesi Kilis kaynaklı bir haberinde üreticilerin zeytin ağaçlarını kesip tarla açmaya başladıklarını haber vermektedir. Türk zeytinyağlarını Avrupa pazarından silmek ve onun yerine, zeytinyağı ile hiç bir zaman mukayesesiz mümkün olmayan Amerikan üretim artışı soya ve pamuk yağlarını ikame etmek için bir süredir yapılan çalışmalar, bu suretle başarıya ulaşmış ve daha önceki tahminlerimiz de doğrulanmış bulunuyor.

Zeytinyağında eskiden beri rakibimiz olan İtalyanlar bir zamanlar Güney Batı Anadolu sahillerine kömür kayıkları yanaştırarak cahil halkı kandırmak için zeytin ağacından yapılmış mangal kömürüne, meşe kömüründen daha üstün bir fiyat teklif ederek köylüye epey zeytin kestirmişlerdi. Bundan dolayı medeniyetlere yataklık etmiş ve milyonları beslemiş olan bu bölgede bugün fıkarcılık hüküm sürmekte ve insanlar yiyecek buğday da bulamadıkları için aslında bir hayvan yemi olan «Fink» yemekte ve sakatlanmaktadır. Daha sonra bizi içerden çöktürmek için akla gelen ve gelmeyen her çareye baş vuranlar, geçen ramazan Kuşadası köylerine neye vasıta olduklarını iyi bilemeyen cahil imamlar göndermişler ve bu imamlar vaaz verirken halka, «Evinin bahçesinde zeytin ağacı olanın ocağı söneceğini» söylemişlerdir. Seyyar imamın bu sözü üzerine baltayı alıp, sayesinde birkaç lokma ekmek yediği zeytin ağaçlarını kesmeye giden köylü, köydeki birkaç aydın üniversiteli zorlukla geri çevirmiş ve imamı da köyden kovmuşlardı.

Zeytinyağının iç ve dış pazarda itibarını düşürerek Türkiye'yi bir soya yağı pazarı haline getirmek için çaba sarfedenler geçen dönemde Ankara'da vekil vükela ile başkentin şık hanımlarına soya yağı ile hazırlanmış yemeklerden ibaret ziyafetler

çekmeyi ve böylece bizi kendi ürünlerimizden soğutup, yabanın yavan yağına ısındırmayı ihmal etmemişlerdir.

Anadolu köylerinde halkın bugün bile yanık yanık söylemeye devam ettiği,

— Zeytinyağlı yiyemem aman

Basma da fistan giyemem aman

Senin gibi zalıma

Ben efendim diyemem aman —

türküsinin temelinde bazı maksatlar yatmaktadır. Çünkü zeytinyağı bizim yağımız, basma ise sümerbank tarafından Türk pamuğu ile dokunan fistanlıdır. Halkı böylece kandırıp kendi ürünü ile kendi erkeğinden şuur altına işleyerek soğutmaya çalışanlar, kendi yağlarını, boyalı gazozlarını ve Türk pazarına sokuşturdıkları her çeşit tüketim maddesini, şarkılı türküllü reklamlarla ve Devlet radyosu aracılığı ile bize mal etmeyi de ihmal etmiyorlar.

Artık Türkiye buğday ihraç ederken, buğday ithal etmeye başlayan ve yağ ihraç ederken yabandan üretim artışı yağ satın alan garip bir ülke ve Birleşik Amerika ile Kanada'nın bir pazarı haline gelmiştir.

SON OLAYLAR

Geçenlerde hükümetin aldığı isabetli bir kararla Amerikayla imzalanmış olan «Soya Anlaşması»nın feshedilmiş ve böylece Türkiye'ye her yıl 100 bin ton soya ve pamuk yağı satma imkânının tıkanmış olması bazı çevreleri çok kızdırmıştı. Çünkü bu anlaşma gereğince hem Amerikan üretim artıklarından yılda 100 bin ton yağ alarak parasını ödemeye ve hem de Amerika'nın izni olmadan dış pazarlara zeytinyağı ihraç etmeye razı olmuştuk. Türk zeytinciliğinin kökünü kazımak için tasarlanmış bu oyun anlaşılıp, üreticinin elinde birikmiş, iç ve dış pazara arz edilemeyen 40 bin ton zeytinyağı hükü-

meti güç duruma sokmaya başlayınca, zamanın hükümeti Soya Anlaşması'nı feshetmeye mecbur kalmıştı. Plânlama Dairesi Yağ Özel İhtisas komisyonunda yapılan çalışmalar sonunda, o tarihe kadar bir yağ açığı olmadığı zannedilen Türkiye'nin, halkın ihtiyacını en iyi şekilde karşıladıktan sonra her yıl 50-60 bin ton kadar zeytinyağını ihraç edebileceğinin anlaşılması, ellerinde geniş yağ stokları olan Amerika hükümetlerini, hem Türkiye gibi 100 bin tonluk bir pazarın kaybedilmiş olması ve hem de Avrupa pazarına çıkacak olan 60 bin ton Türk zeytinyağının bu miktarda soya ve pamuk yağının satış imkânını kısıtlayacağını iyi bildiklerinden asabiyete sevketsin, müessir çareler düşünmeye sevketsin. İşte bugün Türkiye'de Gomel firması aracılığı ile ortaya konan zeytinyağlarına parafin karıştırma olayı bu oyunun birinci perdesini teşkil etmektedir. Oyun başarı ile oynanmış ve bu sayede Türk zeytinyağlarının iç ve dış pazarda rezil edilip, iğrenilen tehlikeli bir besin maddesi haline getirilmesi de mümkün olmuştur. Bundan sonraki devre de ürünlerini iç ve dış pazarlarda satamayacağını şimdiden anlamış bulunan zeytin üreticileri ise bu verimli ağacın köküne baltayı sallamaya başlamış bulunuyor.

ZEYTİNİ KESMEK

Ashına bakacak olursanız zeytini kesmekle, evlâdını kesmek arasında pek fark yoktur. Fakat bunalm için de bulunan Türk üreticileri ellerinde birikmiş para olmadığı için ve bekleme durumunda olmadıklarından toprağı başka maksatla kullanıp çocukluğunu doyurma durumundadırlar. Türkiye'de zeytin ağaçlarının kesilmesi demek bu topraklara tütün dikilmesi demektir. Bundan sonrasında da Amerika bilinen oyunları oynatarak elimizden tütünlerimizi yok bahasına alacak ve vatandaşın keyifli keyifli sigarasını tütürmesine yardım edecektir. Bir grup insanın piposunu tütünle doldurmak için, başka bir gurubun geçim vasıtası olan zeytin ağaçlarını kesmeye mecbur kalacağı bir ortam yaratmak ve bunun için düzenlere girişmek pek insanlı bir davranış olmasa bile, çıkarından başka birşey düşünmeyen materyalist toplumların hırslı yöneticileri bu-

(Devamı Sahife 14 de)

Göçebe Aşiretlerde Yenileşme

İSMAIL BEŞİKÇİ

Aşiretler Yazlığa Göçüyor

Doğu Anadolu da çeşitli bölgelerde hareket eden pek çok göçebe aşiret mevcuttur. Fakat en yoğun oldukları yer, Urfa - Bingöl, Tunceli, Mardin, Siirt, Diyarbakır, Van gölü çevresi Hakkâri yöreleridir. Bunlar halihazır durumda kürtçe konuştukları için «Kürt Aşiretleri» demek daha doğrudur. Bu ifade aynı zamanda onlar kendilerine benzeyen diğer sosyal gruplardan ayırmak bakımından da yerindedir. Gerçekten Doğu Anadolu'nun çeşitli yörelerinde hareket eden göçebe kürt aşiretlerini sosyal organizasyon ve değer sistemleri toplumsal farklılaşma, dışarıya açılma ve dış faktörlerle bütünleşme yönünden Toros dağlarında dolaşan Türkmenlerden, Ege Bölgesinde hareket eden Yörüklerden ve halen ticaret göçebeliği yapan ve göçebeliği etnik bir karakter olarak devam ettiren çingenelerden ayırmak gerekir.

G Ö Ç :

Göçebe Aşiret Düzenine temel şekli veren yegane iş - güç şekli hayvancılıktır. Zaten hayvancılık toprağa bağlı olmamanın, toprağa yerleşmemenin toprak mülkiyetine sahip olmamanın zorunlu bir neticesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şartlar altında geçimini temin ve geleceğini garanti altına alabilmek için çok geniş sürüler beslemek zorunda olan göçebeler kış ve yaz

farklı coğrafi bölgelerde konaklayarak bu bölgelerin iklim ve bitki örtüsü şartlarından faydalanmaktadırlar. Yazın Munzur, Şerafettin ve Van Gölü çevresinde muhtelif yaylalara göçen göçebe aşiretler, kışın buraları kar basınca, daha sıcak olan Urfa, Mardin, Garzan steplerine inerek yine çadır hayatına devam etmektedirler. Diğer taraftan kışın buralar kar yağışı almadığı veya çok az aldığı için sürüler yine dışarıda otlayabilir. Böylece ahırlamaya lüzum hissedilemez. Bu durum, göçebe hayvancılığının en esaslı özelliklerinden biridir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE DIŞ FAKTÖRLERLE BÜTÜNLEŞME EĞİLİMLERİ

Göçebelik toplumsal gelişmenin ilkel safhalarında ortaya çıkan bir şekildir. Fakat zamanımızda devam eden göçebelik orijinal bünyesinden çok şey kaybetmiş ve hareket ettiği alanlardaki diğer sosyal biçimlerle şekillerle ilişkileri artmış onlara hakim olan bütünleşme eğilimine girmiştir.

Geleneksel bir toplumun dışarıya açılması, farklılaşması ve kendi dışındaki toplumsal faktörlerle bütünleşmesinde göze çarpan en önemli özellik toplumun geçiş haline girmesiyle birlikte buhranları ve

- İLKEL GÖÇEBELİKTEN, YENİ GÖÇEBELİĞE GEÇİŞ
- GELENEKSEL SOSYAL YAPININ DIŞ'A AÇILIMI
- ÇERÇİ'LERDEN KASABA TÛCCARLARINA ...
- «ASKERE GİTMEYEN ADAM OLMAZ»
- DEVLETLE İLİŞKİLER ARTTIKÇA OKUMA-YAZ MAYA YÖNELME HIZLANIYOR
- SONUÇ : ESKİ DÜNYA'DAN YERLEŞİK HAYATA GEÇİŞ

gerilimleri önleyen toplumsal gelişmenin ahenkli olarak devamını mümkün kılan ve böylece toplumsal dengeyi sağlayan bazı fonksiyonların belirmiş olmasıdır. Prof. Dr. Mübcecel Kıray, geçiş halindeki bir toplumu yeni, yeni dengelere ulaştırarak çıkabilecek buhranları önleyen bu dengeleyici fonksiyonlara «tampon fonksiyonlar» ve «tampon mekanizmalar» demektedir (1).

Bunlardan biri geleneksel durumda bulunmayan, geçiş durumunda beliren yeni, yeni kurumlardır. Bu kurumları yeni ihtiyaçlar karşısında kalınca ortaya çıkacak buhran ve gerilimleri önlemek amacıyla toplumsal dinamizmin kendisi ortaya çıkmaktadır. Örneğin; geleneksel durumda iken gerek aşiretin hareket ettiği alandaki nüfusun az olması, gerek bu nüfusun istediği toprağın yeterli olması ve bunun yanında İran, Irak ve Suriye sınırlarının göçebe hareketlerine kapalı olmaması sonucu, aşiret istediği yaylalarda ve kışlaklarda istediği kadar konaklayabilmektedir. Halbuki nüfusun hızla artışı, artan nüfusun yeni toprak istemleri, toprağı denetleyenlerin sayısındaki artışı, İran, Irak ve Suriye sınırlarının göçebe hareketlerine karşı tamamen kapatılması hem aşiretin hareket ettiği alanı daraltmış hemde toprağın değerini ve fiyatını artırmıştır.

Böylece geleneksel durumda tamamen elini kolunu sallayarak yayladan yaylaya istediği gibi dolayan aşiret yeni durumda istediği zaman istediği yere gidemediği gibi çevrede toprağı denetleyenlerin sayısı durmadan arttığı için gideceği, konaklayacağı, araziyi kiralamak zorunda kalmakta, böylece «Kollektif Kiralama» denen bir müessese belirmektedir.

Her aile sahip olduğu koyun miktarına göre, bu ortak kira bedelinin ödenmesine katılmaktadır. Kira makamlarının feodalizm kahntısı bir bölgesel bey veya bölgesel idare olması pek önemli değildir. Yalnızca toplumsal gelişmenin çok erken safhalarında görülen kollektif mülkiyet ile buradaki kollektif kiralamaı birbirine karıştırmamak gerekir. Kollektif mülkiyette mülkiyet unsurları tamamen grubun ortak malıdır. Ailelerin mülkiyeti belirmemiştir. Hususi mülkiyetin belirmesi toplumsal gelişmenin daha sonraki safhalarında görülen bir konudur. Halbuki kollektif kiralama da toprağı bağı olmayan, ve toprak mülkiyetine sahip olmayan, fakat hususi mülkiyetin belirmiş olduğu bir grupta sırf dış sosyal şartların zorlamasıyla toplumu yeni bir dengeye ulaştıran bazı kurumların belirmesi söz konusudur.

AŞİRET REİSLİĞİ KURUMUNDA DEĞİŞİM

Sosyal ve kültürel değişme de görülen ikinci tampon mekanizma, geleneksel durumda topluma hakim olan toplumsal müesseselerin, geçiş halinde, üzerlerine yeni yeni fonksiyonlar almaları şeklinde belirmektedir. Böylece geleneksel toplumun toplumsal müesseseleri, geçiş halinde, bünye değişikliğine uğrayarak, yeni yeni görevler yapmakta ve gerilimleri önlemektedir.

Bunlardan en önemlisi aşiret reisliği kurumunda görülen değişmelerdir. Geleneksel durumda bütünüyle siyasal bir fonksiyonu olan, aşiretin şeref ve namusunu diğer aşiretlere karşı koruyan aşiretler çizen çatışmalarda aşiretin stratejisini çizen kendi aşireti içindeki çatışmalarda yargıç rolü oynayan reis, yeni durumda bu görevleri dışında aşirete çok daha önemli olan bir takım hizmetleri de yüklenmek zorundadır.

Örneğin, yukarıda açıklamaya çalışılan kollektif kiralama işi, yeni durumda tamamen aşiret reisliği müessesesinin yerine getireceği bir görevdir. Aşiret reisi konaklanacak yaylaların sahipleriyle önceden temasa geçer, fiat konusunda anlaşılır, bu bedeli hayvanların sayısına göre aşiretin üyelerinden toplar ve ilgili kimseye öder. Bu gün aşiret reisi ancak bu hizmetleri gerektiği gibi gerçekleştirdiği zaman, aşiretine iyi yaylalar ve kışlalar temin ettiği zaman değer kazanır. Geleneksel durumdaki yargılama yetkisi ise dış faktörlerle bütünleşme ölçüsünde devlet kurumlarına; yani mahkemelere geçmektedir.

Bu toplumsal müesseselerden biri de çerçidir. Geleneksel durumda kendine yeterlik arzeden göçebe ekonomisi, dış iktisadi ilişkilerini tamamen çerçilerle devam ettir-

mektedir. Çerçi hayvanlarıyla birlikte çadırlara kadar gelmekte ufak tefek mallarını (şeker, çay, kahve, inci, boncuk vs.) göçbenin yün ve peyniri ile trampa etmektedir. Yeni durumda ise üretim imkânlarının artması göçbenin bunları tüketmemesi onun dışarı ile daha fazla ve yoğun ilişkiler kurmasını gerektirmiş ve bu süreç içinde geleneksel durumda dış ilişkilerde görülen çerçi ya alım - satım imkânlarını daha fazla geliştirerek göçbenin bu üretimini değerlendirir duruma gelmeye çalışmaya başlamış veya göçebe, alım - satım kapasitesi daha geniş olan kasaba tüccarı ile ilişki kurmaya başlamıştır.

ERKEK EVLADIN YENİ ROLÜ

Modernleşme süresi içinde beliren üçüncü «tampon fonksiyon» bizzat bireylerin, geleneksel durumda benimsenmeyen bazı görevleri artık benimsemeleridir. Burada erkek evladın fonksiyonları özellikle üzerinde durmaya değer. Geleneksel durumda erkek evladın babasından öğrendiği veya babasının evladına öğrettiği yegane sanat ve faaliyet çobanlıktır. Halbuki yeni durumda, bizzat göç olayı aşireti çeşitli zaman ve ortamda çeşitli sosyal gruplarla, amme idareleriyle ve güvenlik makamlarıyla karşı karşıya getirmekte ve yeni ilişkiler ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel durumda aşiretin dış ilişkilerini düzenleyen tamamen aşiret reisi-dir. Diğer aşiretlerle çatışmanın yeri ve zamanı, aşiretin diğer aşiretlere ve amme idarelerine karşı temsili reisin görevlerindedir. Halbuki Yeni Türkiye Devleti, aşiretleri resmî bir idare olarak saymadığı gibi çeşitli sosyal ve ekonomik baskılar aşiretlerin ilgilerini daha başka alanlara sürüklemiş, böylece ihtilaf azalmış dolayısıyla reis bir takım fonksiyonlarını kaybetmiştir.

Reis bu fonksiyonları ile birlikte emretme gücünü de kaybetmiş, yalnız yaylak

Desen : Sibel OSKAY

ve kışlak kiralamak suretiyle aşiretine faydalı olmaya çalışan bir kimse haline gelmiştir. Bu durumda aşiretin dışarı ile ilişkileri herkesi ilgilendiren, herkes tarafından yapılması gereken bir ödev haline gelmiştir. Gittikçe artan dış ekonomik ve sosyal baskılar; kira bedellerinin gittikçe yükselmesi aşiret hayatını zorlaştırmış, bu zorluklar onu toprağı yerleşmeye doğru itmiştir. Bu nokta ise tüm olarak aşireti değil, aileleri ilgilendiren bir husustur. Bütün bu süre içinde dünyevileşen aşiret, geleneksel değerlerinden sıyrılarak daha modern değerleri benimsemek zorunda kalmıştır. Şimdilik bunlardan göze çarpanın en önemli iki tanesi askerlik yapmak ve türkçe öğrenmek ile ilgilidir.

Bilindiği gibi göçebe Kürt aşiretlerinde hakim olan dil Kürtçedir. Bu aşiret % - 100 kürtçe konuşur. Türkçe bilenlerin oranı ise % 20 - 25 kadar dır. Artan ilişkilerini daha sağlam bir şekilde yapması için didinen, özellikle mahalli idarelerle ve Devletle daha yakın ilişkiler kurmaya çalışan aşiret üyeleri Türkçe öğrenmenin gereğine inanmışlardır. Bu onların okul gibi resmî bir takım müesseseleri kolaylıkla kabul etmelerini kolaylaştırdığı gibi «askerlik yapıp adam olma» eğiliminde artmıştır. Eskiden asker olmak için kıyı bucak kaçan kimseler artık gönüllü olarak askerlik şubelerine baş vurmaktadırlar. Bu husus geleneksel bir toplumun, hareket ettiği yeni sahanın değerleriyle bütünleşmesinin en güzel örneklerinden biridir. Böylece hemen hemen bütün Türkiye'ye hakim olan «askerlik yapmayan adam olmaz» anlayışı göçebe de yerleşmektedir. Bu özellik ise Prof. Dr. İbrahim Yasa'nın dediği gibi olumlu bir takım neticeler elde etmekte; Türkiye'nin yaygın unsurlarından asırlarca yoksun kalmış bir sosyal gruba bunlardan faydalanma imkânları vermektedir.

Böylece erkek evlat geleneksel durumda mevcut olmayan fakat geçiş halinde ortaya çıkan yeni durumlarda bir takım görevleri benimsememiş bu görevlerle dış ilişkiler daha iyi kurulmuş ve değişimin ortaya çıkacağını buhranları önlemiştir.

Geçiş durumunda başka görevlerin benimsendiğini görmek de mümkündür. Bu doğrudan doğruya çerçinin yaptığı bir takım hizmetlerin aşiretin üyelerinden birisi tarafından yapılmasıdır. Böylece aşiretten bir kaç kişi dışarıdan çerçinin gelmesini beklemeden çerçinin yaptığı görevi kendileri benimsemektedir.

ESKİ DÜNYA'nın SONU

Yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız gibi modernleşme süresi içinde bizzat toplumsal dinamizmin ortaya çıkardığı tampon fonksiyonlarla toplum buhransız ve gerilimsiz olarak yeni yeni dengelere ulaşmaktadır. Fakat birinci tampon mekanizmada belirttiğimiz üzere kollektif kiralama uzun müddet toplumu dengede tutacak bir özellik arzetmemektedir. Dış ekonomik ve sosyal şartların gittikçe artan baskısı karşısında aşiret hayatı gün geçtikçe zorlaşacak bu ise yavaş yavaş toprağı yerleşmeyi ön görecektir.

nu kolayca yapabilmektedirler. Bu suretle asırlardan beri Türkiye'yi hatta gelmiş geçmiş medeniyetleri beslemiş olan zeytin ağaçları artık kesilmektedir. Barışın sembolü olan zeytin dalı vatanı olan ülkede de unutulacak ve Dünya'nın en nefis, aynı zamanda en besleyici yağı olan zeytinyağını üretebildiğimiz halde bundan sonra, başkalarına muhtaç ve soya yağı yahutta margarinle beslenmeye mecbur bir toplum haline geleceğiz. Amma bu toplumu yönetmekte olanlar ile halkın karşısına çıkıp oyunu isteyerek sorumluluk alanlar işin farkında bile değillerdir. Onlar halâ bir kaç hilekârın, birkaç kuruş kazanmak için zeytinyağına makine yağı kattığını zannediyor ve mesele nin lüzumundan fazla büyütüldüğünü iddia edecek kadar ileri gidiyorlar. Mesele asıl bundan sonraki sonuçları ile büyüyecek ve pek çok insanın huzurunu kaçıracaktır. Oyunun ikinci ve üçüncü perdesinin, birinci perdeye nazaran çok daha korkunç olaylara sahne olacağını tahmin ediyoruz. Zeytin üretim bölgelerinde geçimini zeytinden sağlayan halk tabakaları ile tüketici olarak zarara uğramış bulunan fakir halk tabakalarının makine yağı karıştırılmış yağ yemekten hasta olmuş vatandaşların, benzinine yağ karıştırılmış bir makine gibi teklemeye başlamış olan işçilerin bu konuda ne düşüneceklerini ve gelecek seçimlerde oylarını nasıl kullanacaklarını kimse bilmemektedir.

İKİNCİ PERDE NASIL OLABİLİR?

Sahneye konuluşunu ve birinci perdesini seyrettiğimiz zeytinyağı oyununun ikinci ve üçüncü perdeleri hakkında da bir sanat eleştircisi gibi bazı tahminlerde bulunmak kabildir. Bu kabil oyunlar artık ülkemizde sık sık tekrarlanmaya başladığından işin bundan sonraki gelişmeleri hakkında da gerçeğe yaklaşık bazı ön yargılarda bulunmanın ilgilileri ve vatandaşları uyarma bakımından yararlı olacağını tahmin ediyoruz.

Artık Türk zeytinyağları iç pazarda tüketimi % 50-70 kısıtlanmış ve halkın korkarak yediği bir besin maddesi haline gelmiştir. Bazı firmalar radyo ve gazetelerde zeytinyağlarının saf olduğunu ve zararlı maddelerle karıştırılmadığını savunarak satışı artırmaya çalışıyorlar. Bu ge-

leşmeler gerçekten acıdır. Çünkü biz bir firmanın benim sattığım yağ saf-tır demesini, evli ve üç çocuk sahibi bir kadının ben namuslu bir kadının diye öğünmesine benzetiyoruz. Evli ve çocuklu kadınlar nasıl namuslu olmak durumunda iseler, Türkiye'de bir anayasa ve kanunlar ile bu kanunları uygulamakla görevli bakanlıklar varsa satılan zeytinyağlarının da saf olması gerekmektedir. Zeytinyağım saf deyen firmalar, acaba başka firmaların zeytinyağlarının saf olmadığını mı ima etmek istiyorlar? Eğer bu böyle ise yiyecekleri muayene ve kontrol etmekle görevli makamlar nerede ve ne ile meşguldürler?

Dış pazarlara gelince, artık uzun bir süre Avrupa pazarına ve diğer pazarlara yağ ihraç etmemizin mümkün olabileceğini pek tahmin etmiyoruz.

Türk milletinin ticari itibarına darbe indirilip, altına yağ lekesi vurulduktan sonra, bu leke günden güne genişleyip yayılacak ve hatta diğer ihraç ürünlerimiz de bundan zarar göreceklerdir. Özel kesimin savunucusu gibi görünüp onların koruyucu kanatları altında iktidarı elinde tutmaya çalışanlar, özel kesime de unutulması ve etkisiz hale getirilmesi güç zararlar vermiş bulunuyorlar.

Özel kesimi toplumlulara karşı cihada davet edip, ona buna leke sürenler bu defa sorumsuz davranışları ile en korkunç lekeyi özel kesimin altına sürmüşlerdir. Bu leke bir yağ lekesi olduğu için hergün biraz daha yayılacak ve ortamı büsbütün kaplayarak bütün özel kesimi lekeleyecektir. Yazarlar ve fikir adamları bu kâplara göre çalışmakta olan bir özel kesime nasıl itimat edilebileceği sorusunu daha bu günden sormaya ve Devletçilik özellikle dış ticaretin devletleştirilmesi için daha önce ortaya atılmış olan teklifleri bu yoldan savunmaya başlamışlardır. İstanbul Ticaret Odası bile daha bugünden gıda maddelerinin sıkı bir şekilde kontrolünü arzu ettiklerini bildirmekte ve fakat bu kontrolleri kimlerin ve nasıl yapacaklarını Sağlık Bakanı dahil hiç bir sorumlu bilememektedir. Biz iç ve dış pazarda tüketilip satılmakta olan her çeşit yiyecek maddesini gereğince kontrol edebilecek personel ile araç ve gerecin, hatta böyle bir örgütün bugün Türkiye'de mevcut ol-

madığını, bundan sonra alınacak tedbirlerle de iç ve dış itibarımızın kolayca kurulamayacağını iddia ediyoruz. İtibarımızın dış pazarlarda iadesi, iç pazarda tüketicinin güvenerek tekrar zeytinyağı kullanmaya başlaması için geçmesi lüzumlu süre Türkiye'deki zeytin ağaçlarının % 90 ının baltadan geçirilmesi için de yeterli bir süre olacak ve Türkiye gelecek 100 yıl içinde artık soya yağcılara pazar olmaktan kendini kurtarmayacaktır. Bundan dolayı oyunun ikinci perdesinde evlâdımızı keser gibi zeytin odunu ile ısınarak güzel kışlar geçireceğiz.

Bu arada Türk zeytinyağlarının itibar görmeyeceği Avrupa pazarında Amerikanın soya ve pamuk yağları her yıl biraz daha fazla satılabilecek ve stoklar için müşteri bulunmuş olacaktır.

İç pazara gelince daha bugünden yılda 2.5 kilo zeytinyağı ve 3.5 kilo margarin tüketmekte olan halkımız, önümüzdeki yıllarda margarine daha fazla yüklenecek, bu yüzden kalb ve damar hastalıkları artıp ölen insan sayısı artsa da, yabancı sermaye ile ortaklık halinde çalışan margarin firmalarının kârları, yabana transfer ettikleri dolar miktarı ve Türkiye'nin ithal edeceği soya yağı miktarı yükselecektir. Zaten dostlarımızın arzu ettikleri de bundan ibaret bulunuyordu. Bu defa yağlara karıştırıldığını öğrendiğimiz parafin likid Türkiye'de üretilmediğine ve üretilse bile belirli kuruluşlar tarafından çok az miktarda üretildiğine göre iç ve dış pazara arz edilen zeytinyağlarına karıştırılan parafinin kimler tarafından ne maksatla ithal edildiğinin tesbiti ile kime satıldığının ortaya konması meseleyi aydınlığa kavuşturacaktır. Böyle olmasına rağmen bugüne kadar kamu oyuna bu konuda hiç bir açıklama yapılmamıştır. Eğer zeytinyağlarına karıştırılan makine yağları Türkiye'de yavaş yavaş bir dükâh haline gelmeye başlayan petrol şirketleri tarafından yurda sokulmuş ve yağa makine yağı karıştırma fikri de cahil insanların aklına bu yoldan düşürülmüş ise o zaman aklımıza gelenlerin hepsi doğrulanmış olacaktır.

Bu hususun bilhassa gizli tutulmak istenmesi ise şüpheleri büsbütün artırmaktadır. İşte oyunun ikinci perdesi bu olayların aydınlanması ve

zeytin ağacı katliamı ile geçiştirilecek, bu esnada üçüncü perde hakkında ki düşüncelerimiz de berraklaşacaktır. Böyle de olsa üçüncü perde hakkında da bazı tahminlerin yapılması mümkün kılacak kadar tecrübe sahibi olmuş bulunduğumuz için biz daha ileri giderek oyunun sonu hakkında da görüşlerimizi ortaya koymaya çalışacağız. Üçüncü perde bütün oyunlar gibi bir sürpriz ile son bulabilecektir. Bu sonucun Türk toplumu yararına uygun olması gerçek arzumuzdur.

VE ÜÇÜNCÜ PERDE

Türk toplumu büyük bir hızla uyanmaktadır. Sendikalar, öğrenci kuruluşları, memleketçi aydınlar ve Türkiye'ye sahip çıkmaya kararlı bütün güçler, uzun bir süredenberi emperyalizmin karanlık oyunları ile yeni sömürgeciliğin hoyrat davranışlarını zeki Türk halkına ardı ardına duyurmakta, meseleleri açık ve seçik ortaya koymaktadırlar. Bundan dolayı bu defa ortaya konmak istenen oyunu bize eskiden olduğu gibi yutturmak ve halkın eline baltayı verip zeytinliklerimizi kendi elimizle yok ettirmek belki de mümkün olamayacaktır. Seyyar imamlar köy köy dolaşıp «Zeytin ağacı olanın ocağının söneceğini» halkın kulağına fısıldamakta olsunlar, Ege'nin birçok kesimlerinde halk zeytin dalı kırmanın bile büyük bir günah olduğuna inanmaktadır. Fatih bile «Bir dal kesenin, basını keserim» demek suretiyle, zeytin gibi mahsul veren bir ağacın değil, bir dal kesmenin bile ne kadar yanlış olacağını asırlarca önce Türk toplumunun aklına sokmaya çalışmıştı. Şu günlerde kalabalık bir öğrenci grubu Ege'de halkı uyarmak için köy köy dolasmakta, basındaki tepki de halkı iyiden iyiye uyarmış bulunmaktadır.

Bundan dolayı üçüncü perde kapanırken, olayların Türk toplumu lehine gelişmesi beklenebilir. Eğer uyanabilir ve ovnanan oyunun senaryosunu kimlerin hazırladığını anlayabilirsek, o zaman olaylara hakim olup, kötü gidişata dur deyebiliriz.

Esasen bütün gayretlerimiz bunu mümkün kılmak içindir. Üçüncü perde kapanırken tertipçiler hayal kırıklığına uğrayabilirler.

Nijerya'da İç Savaş

Oral SANDER

«Askerlerin birbirlerini anlamları güç değildir. Eski bir sözdür, eğer generaller biraraya gelip sınır olaylarını, savaşı ve hattâ daha da ayrıntıya inip savaşın önlenmesi yollarını konuşurlarsa, farklılıklar ve uyumsuzluklar yerini anlayış ve birliğe bırakır.» Gana askerî hükümet başkanı Ankrah'ın ocak ayı başında söylediği bu sözlerde hiçbir gerçek payı olmadığı, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Afrika ülkelerinin içinde buldukları duruma bakıldığı takdirde, kolayca anlaşılabilir. Eğer bu konuda ufak bir şüphe var idiye, o da Afrika'nın, 935.000 Km² yüzölçümü ve 40 milyonun üstünde nüfusu ile, en büyük ülkesi olan Nijerya'nın son bir yıl içinde başına gelenlerle tamamen ortadan kalkmıştır.

Nijerya federasyonunda ordunun yönetimi ele geçirmesinden bu yana geçen 20 aylık bir süre içinde birbirleriyle çatışan askerî liderlerin sayısı 10'a yakın, hükümet darbelerinin sayısı iki, kabile çarpışmalarında ölenlerin sayısı ise 50.000 in üstündedir. Bütün bunlara, federasyonun doğu bölgesinin iki ay kadar önce Biafra Devleti adı altında tek taraflı bağımsızlığını ilân etmesini, bu olayı izleyen iç savaşı ve Nijerya'daki petrol ayrıcalıkları dolayısıyla İngiltere'nin işin içine girmesini ekleyiniz ve düşününüz. Ganalı General Ankrah'ın Nijerya'da çatışan tarafları ullaştırmak için Gana'nın Aburi şehrinde düzenlediği toplantıda söylediklerinin tam tersinin doğru teşhis olduğu açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

SAYIYA KARŞI EKONOMİK GÜÇ

Nijerya 1960 yılında İngiltere'den bağımsızlığını aldığı zaman federasyonun geleceği konusunda ciddi şüpheler vardı. Federasyon çok hassas bir dengeye dayanmaktaydı. Kuzeyde sayı bakımından çok kalabalık (20 milyon) fakat ekonomik bakımdan geri olan müslüman Hausalar, güneyin ekonomik nüfuzu altına girmek istemiyor ve bunu sayı üstünlüğü ile karşılamaya çalışıyorlardı. Güneydoğuda müteşebbis ve zengin İbo-

lar (diğer ufak kabilelerle birlikte 8 milyon) ile batıda, kendilerine Nijerya'nın aydınları diyen Yorubalar (10 milyon) Hausalar'ın federasyondaki sayı üstünlüğünü çekemiyorlardı. İşte bu nedenden ki 1966 ocağında Kuzeyli Abubekir Tafawa Balewa'nın yönetimi bir askerî darbe ile sona erdi. İşte o günden bu yana Nijerya'nın her tarafında yönetim tecrübesiz askerlerin elindedir. Balewa'yı deviren ve bir İbo olan General İronsi ve yanındaki albaylar, Nijerya'yı kabile kavgalarından kurtarmak için harekete geçtiler. Hausalar'dan boşalan yerlere İbolar geçirildi ve İronsi 1966 mayısında çıkardığı bir kararname ile federasyonun kaldırılıp, yerine merkezî bir devletin kurulduğunu ilân etti. Bu hareket tecrübesiz generalin ve Nijerya'da beş aylık İbo üstünlüğünün sonudur ve 1966 haziranında Kuzeyli General Yakubu Gowon askerî bir juntanın başı olarak iktidardadır. Bu olaydan sonra, kuzeyde yerleşmiş bu'unan İbolar'ın Hausalar tarafından katledilmelerini görüyoruz. Doğu Nijerya kaynaklarına göre, öldürülen İbolar'ın sayısı 30.000, doğuya kaçanların sayısı ise 1.800.000 dir. Bu, ocak ayındaki İbo darbesine karşı Kuzeyin öcüdür.

BIAFRA DEVLETİ VE İÇ SAVAŞ

Zengin petrol kaynaklarına sahip olan ve Nijerya petrolünün 4/5 ini sağlayan Doğu Nijerya, federal vergilerin % 38 ini sağlıyor ve buna karşılık federal bütçeden % 14 oranında bir pay alıyordu. Katliamdan kaçanlardan bir kısmının (80.000) devlet memuru olması ve merkezî yönetimin bunlara verdiği maaşı kesmesi, Doğu Nijerya'yı büyük bir mali yük altında bırakmıştı. Katliam, mali güçlükler ve Kuzeyin ağır baskısı İbolar'ın federasyon içinde yaşama-larını güçleştirdi. Bunun bir sonucu olarak, Doğu Nijerya Askeri Valisi Albay Ojukwu ile Nijerya Askerî Konseyi Başkanı General Gowon çatışmaya başladılar.

İki askerî lider arasındaki bu çatışmaya bir son vererek Nijerya'nın

parçalanmasını önlemek için Gana'nın aracılığı ile Aburi'de (Albay Ojukwu federal başkent Lagos'a, tevkif edilme korkusu ile gitmek istemiyordu) ocak 1967 de bir toplantı yapıldı ve özetlemek gerekirse, şu çözüm üzerinde anlaşmaya varıldı: Her bölgenin valisi kendi bölgesini ilgilendiren sorunlarda veto yetkisine sahip olacak ve Askerî Konsey Başkanının yetkileri sembolik bir seviyeye indirilecek. Ancak, General Gowon bu anlaşmayı uygulamada isteksizlik gösterince, Albay Ojukwu, bir ultimatom ile, 31 marta kadar Aburi anlaşması uygulanmazsa Doğu'nun federasyondan ayrılacağını bildirdi ve dediğini de 1 haziranda yerine getirecek bağımsız Biafra Devleti'nin kurulduğunu ilân etti. General Gowon'un 27 mayısta yayınladığı bir kararname ile federasyonu 12 devlete bölmeye geç kalmış bir davranıştı ve ayrıca her devletin askerî valilerinin kendisi tarafından seçilmesi kaydı da Ojukwu'yu tatmin etmekten uzaktı. Asî rejimi yıkmak için alınan ekonomik tedbirler ve deniz ablukası yeterli olmayınca askerî zorlamaya başvuruldu ve 6 temmuz günü Nijerya'da iç savaş başladı.

Merkezî hükümet, elinde doğru dürüst silâhlı olmayan Biafra rejiminin kolay yıkılacağını ve doğu bölgesinde yaşayan ve İbo olmayan kabilelerin ayaklanacağını tahmin edemeydi. Yanıldı. Böyle bir ayaklanma olmadığı gibi, Albay Ojukwu dünya silâh piyasasından silâh alarak temmuz sonunda Nijerya'nın Ortadoğu bölgesini eline geçirdi.

Burada, Ojukwu'nun silâh satın almak için nereden para bulduğu sorunu için içine girmektedir. Petrol şirketleri resmen Biafra rejimine petrolün karşılığını vermemişlerse de, el altından ufak ödemelerde bulunmuş olabilirler. Biafra rejimi, bağımsızlık ilânından sonra, Nijerya'nın batı bölgesinin de merkezden ayrılacağını, böylece federasyonun çökeceğini ve diğer Afrika ülkelerinin Biafra'ya derhal tanıyacıklarını tahmin edemeydi. Görünüşe göre Yurubalar ve askerî valileri Albay Adebayo da merkezî hükümetten memnun değillerdi. Yanıldı. Biafra'ya bu satırların yazıldığı güne kadar hiç bir devlet tanımadığı gibi, Batı da federasyona bağlı kaldı. Böylece, bu büyük ülkede az sayıda silâhlarla yürütülen savaş halâ devam etmektedir.

DİĞER DEVLETLER VE PETROL

Afrika devletleri Biafra Devleti'ni tanımamışlardır. Biafra'ya, Afrika'nın başına büyük dert açan Kataranga'ya, Ojukwu'yu ise Tschombe'ye benzetmektedirler. Afrika ülkelerinin çoğunluğu birbirinden ayrı kabilelerden oluşmuş olduğundan, asî bir rejimin tanınmasının, Afrika'da bundan sonra yeni yeni bağımsızlık isteklerine yol açmasından çekinmektedirler.

Büyük devletler, hemen hemen aynı tarihte raslayan Orta Doğu savaşı yüzünden, Nijerya'daki iç savaşla uğraşamamışlarsa da İngiltere, petrol çıkarları dolayısıyla işin içine girmiş bulunmaktadır. Nijerya'nın doğu bölgesindeki zengin petrol kaynaklarının % 85 ini Shell-BP şirketleri çıkarmakta ve elde ettikleri gelirin bir kısmını (1965' te 16 milyon sterling) temmuz ayı sonunda merkezî Nijerya hükümetine vermektedirler. Şirketler, Biafra'nın kurulması ile güç bir duruma düşmüşlerdir. Petrol tesislerini kontrolü altında bulduran Albay Ojukwu, paranın Biafra Devleti'ne verilmesini istemektedir. Bu yapılmadığı takdirde tesisleri tahrip etmek ya da başka firmalarla anlaşmak tehditlerini savurabilirdi. Öte yandan merkezî hükümet, İngiltere'nin petrol gelirlerini asî bir yönetime vermesini kabul etmeyeceğini ve İngiltere ile Nijerya hükümeti arasında yapılmış olan ve İngiliz şirketlerine ayrıcalıklar tanıyan anlaşmayı feshetmek hakkında sahip olduğunu bildirmiştir. Böyle bir durumda Shell-BP şirketlerinin Ojukwu'ya 250,000 sterling teklif ettiğini haber alan General Gowon, Biafra'ya karşı uyguladığı ablukaya petrol tankerlerini de dahil edince, Nijerya'dan petrol sevkiyatı durmuştur. Bu durum, Orta Doğu savaşı yüzünden zaten petrol sıkıntısı çeken ve petrol ihtiyacının % 10 unu Nijerya'dan sağlayan İngiltere'yi endişelendirmiş, ancak merkezî hükümetin

isteklerine uymaktan başka bir çıkar yol da bulamamıştır. 1 eylülde Arap ülkelerinin Batıya petrol sevkiyatını başlatmaları ve merkezî hükümet kuvvetlerinin eylülün ilk haftasında Doğu Nijerya'nın ana ihraç limanları olan Bonny ve Port Harcourt'u ele geçirmeleri İngiltere'yi rahatlatmıştır. İngiltere, şimdi merkezî hükümeti destekler bir durumdadır. A.B.D. ise her iki tarafa da silâh vermeyeceğini açıklamıştır.

Sovyetler Birliği'ne gelince, ağustos başında bir Nijerya heyeti Moskova'ya gitmiş ve petrolü millileştirdiği taktirde Rusya'nın petrol üretiminde Nijerya'ya yardımcı olmasını ve silâh göndermesini istemiştir. Şu sıralarda Rus ve Çekoslovak yapısı iki üç jet uçağı Biafra topraklarını bombalamaktaysa da, Sovyetler Nijerya sorununda çok ihtiyatlı hareket etmekte ve açıkça işin içine girmekten çekinmektedirler. Sempatilerinin Lagos'ta olduğu bellidir. Çünkü, bağımsız ufak bir Biafra devleti, yegane geliri petrol ve bu petrolün alıcıları da Batılı devletler olduğuna göre, kolaylıkla Batının nüfuzu altına girebilir. İdeolojik bakımdan da Afrika devletlerinin ufak parçalanma bölünmesi, Sovyetler Birliği için istenmeyen bir gelişme olacak. Çünkü, Sovyetlere göre Afrika uluslarının parçalanmaları ihtilâlcî güçleri zayıflatacaktır.

Büyük devletleri de, hiç olmazsa sempati yönünden arkasına alan merkezî hükümet, Biafra asî rejimini yıkabilecek midir? Belki. Ancak böyle bir başarı Nijerya'nın problemlerini çözmekten çok uzaktır. İboların, bunca olanlardan sonra, Kuzeyin hakim olduğu bir federasyonda mutlu yaşamaları imkânsız görünüyor. Hele, askerî liderler merkezî otoriteyi kuvvetlendirmek için ileri geri tedbirlere baş vurdukça. Bugünkü durumda en uzun süreli çözüm yolu gevşek bir kenfederasyondur. Diğer formüller ve özellikle merkezî bir devlet, er ya da geç yeni karışıklıklar getirecektir kanısındayım.

Kooperatifçilik İlkeleri ve Sosyal Konut Politikası Açısından

TÜRKİYEDE KONUT KOOPERATİFLERİ

Doç. Dr. Ruşen KELEŞ

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırmalar Dairesi
Ankara 1967

Otuz Yıl Daha mı Bekliyeceğiz ?

Tunay AKOĞLU

● «Turizmi, millî sermaye ve para hareketlerini ve umumiyetle iş hacmini artırıcı tesirleri bakımından yalnız millî ekonominin bir istihsal şubesi değil, fakat aynı zamanda bir memleketin sistemli ve maksatlı bir tarzda imar ve inşası, kültür seviyesinin yükselmesi ve harıçteki itibarının artması hususundaki müsbet tesirleri dolayısıyla de ekonomik — sosyal yükselme'nin gayet kuvvetli ve o nisbette çok hassas ve nazik bir manivelâsı addetmekte hata yoktur.

Bugün, Türkiye'de dış turizm hareketleri (hariçten gelen ziyaretçi hareketi) henüz müsaait bir inkişaf zemini bulamamıştır. Bunun sebebi memleketimizin dış turizme elverişli olması değildir. Türkiye, bilâkis, verimli bir dış turizm için geniş imkânlarla maliktir. Hattâ bir çok memleketlerle mukayese edilirse jeopolitik mevkii ve turistik servetleri bakımından imtiyazlı bir vaziyettedir. Fazla olarak yabancı turist için görülmemiş ve bıkılmamış olmanın, yani yeni'nin cazibesini taşımaktadır.»

«Bütün bu imkânların ve cazibelerin bugün istismar edilemeyişi, her şeyden evvel tabîî güzelliklerimizin, tarih servetlerimizin turizm bakımından kıymetlendirilememiş ham maddeler vaziyetinde bulunmalarından ileri gelmektedir. Memleketimizde para bırakmasını istediğimiz yabancı turistin aradığı şartlara uygun modern otellerimizin, gazino ve lokantalarımızın, plâj ve kaphçalarımızın, dağ iklim istasyonlarımızın, eğlence imkânlarımızın, kısaca turistik tesislerimizin eksikliği; iyi şoselerimizin ve bunlar üzerinde rahat ve temiz münakale vasıtalarının bulunmaması, verimli bir dış turizm hareketine mani olmaktadır. Bu müşahadede herkes az çok müttefiktir. Fakat diğer bir takım faktörler daha vardır ki birinciler tamamlansa bile ikinciler olmadıkça tam bir kıymetlendirme mevzuu bahis olamaz. Meselâ bizde henüz mevcut olmayan ve bütün turizm memleketlerinde tesadüf edilen teşkilât mekanizması — turizm klüp ve cemiyetleri, turizm şirket veya

ofisleri — tek bir merkezden sevk ve idare edilmektedir ki bu da beynelmilel en şiddetli rekabetlerin cari olduğu turizm sahasında bütün parçaları kül halinde mütalâa ederek bunların tahakkuku için vahdetli ve insicamlı bir faaliyeti temin etmektedir.»

«Yukarıdaki şartlar, iç turizm hareketleri (yerli halkın memleket dahilinde seyahatleri) için de aynı derecede lüzumludur. İç ve dış turizmin birbirinden ayrılışı en ziyade netice ve tesirlerinin içerden veya dışardan gelmesinde ve buna nazaran az çok farklı bir sevk de idareye, değişik tali şartlara muhtaç olmalarında ise, istilzam ettikleri ana şartlar hususunda her ikisinin icapları aynı noktada birleşmektedir.»

● «..... bir memleketin süratle sistemli ve maksatlı bir tarzda topyekûn imârına, bilinen normal vasıtalar arasında turizm kadar hizmet edebileni yoktur.»

«Başlıca üç eksiğimiz var : yol, küir tesisleri, oteller. Bugün birçok vilâyet merkezlerimizde bile, temiz bir yatak, iyi hiç olmazsa kusursuz bir servis ve lezzetli bir yemek bulmak mümkün olmazken, Avrupa'da yol üstündeki herhangi bir otel harpten evvel ekseriya bu şartları haizdi. Bu derece bir tekâmül bizim için yakın bir gaye olmamakla beraber, şimdiki şartları değiştirmek, millî haysiyet davalarımız sırasına katılmağa lâyık değil midir?»

● «Sirkeci Otelleri» diye adeta standardize bir tip zuhur etmiştir. Tarif edeyim : Traş uzamış, kanburu çıkmış, bir kâtip, insanı lâübalıyane karşılar. Gıcırdayan merdivenlerden» buyurun üst kata, der.

Muşambaları yırtık, küf kokulu bir sofa geçersiniz. Demiri çarpılmış üç, dört karyola ile dolu bir oda ki, her bir yatağında yekdiğerine yabancı ayrı müşteriler yatar. Kimi zenbileni duvara asmış, kimi heybesini. Karyolaların altında toz içinde şıpıdık terlikler durur. (Bunlar müessesenin demirbaşdır.) Siyah baş örtülü bir

kadın size taşı kararmış bir musluk gösterir. (Vallahi yatak temizdir; çarşafı bir hafta evvel değiştirdikti, ancak iki müşteri yattıydı.) derler.

Kahveci sırtında yelek, terazî tepsi ile çay getirir. Komşu odaya yerleşen bir ailenin çocukları mılık mılık mılıklanır. Viyaklayan en küçüğüne duvardan duvara salıncak kurulmuştur. Bir ninni sesi duyarsınız. Siz de kendinizi buna kaptırıp uyuyabilirseniz Allah rahatlık versin. Ve cenabıhak sizi tahtakurularından korusun.»

«Türkiye'de modern otelciliğin yaratılmasına çalışmak, yalnız turizm bakımından değil, memleketimizin medenî seviyesini yükseltmek, kuru nu vustaf şarklılığın ve alaturkanın en kötü pes-zinde unsurlarından kurtulmak bakımında da millî bir zaruret.»

● «Aşçılık zenaati ki, bunu «mide mühendisliği» payesine kadar yükseltiyorlar, bizde hâlâ tamamiyle an'anevî ve ampirik bir tarzda ustadan çırağa intikal eder. İyi ustalar azaldığı için aşçılık zenaati de, bütün diğer an'anevî ve ampirik zenaatlerimiz gibi inhitata başlamıştır. Nerede kaldı ki; yemekleri ihzar ediş tarzımız da hijyenik, ekonomik ve estetik değildir. Tabih onu adetâ bir nevi güzel sanat haline koymasını bilmiş olan biz Türkler, modern kimya ve hijyen bilgilerin son buluşlarına intibak ederek «alaturka mutbak» ta bir inkılâp yapmağa mecburuz.»

«Bunu yalnız turizm bakımından değil, milletin sağlık servetini korumak ve idame ettirmek bakımından da yapmakla mükellefiz. Karaciğer, böbrek, mide hastalıklarının, muannid inkıbazın, emeroid'in ve erken ihtiyarlanmanın Türkiye'de çok müteammim olmasının başlıca mesulü, tabih tarzımızdır. Bu itibarla, yalnız otellerde, umumi lokantalarda değil, geceli mekteplerde, orduda, fabrikalarda icrayı sanat eden aşçıları sıhhat enstitüleri mütehassıslarının ve diğer alâkadar ihtisas erbabının iştirakiyle tesbit olunacak bir tabih kodeksi'ne göre yetiştirmek en

acil hijyen ve ekonomi davalarımızdan biridir.»

«Türkiye, eğlence kıtlığı ve eğlence hasreti geçiren bir memleket. Eğlence vasıtalarımız, eğlence elemanlarımız, eğlence yerlerimiz çok geri ve sayılıdır.»

«Bu vaziyetin hiç şüphesiz ki, eski devirlerin eğlenceyi haram ilân eden miskin, tenbel ve ahiretçi zihniyeti mesuldür.»

Nasrettin Hoca gibi dünyanın en keyifli insan tipini yaratmış olan Türk milleti, hiç şüphesiz ki, bu mahrumiyetlere lâyık değildir. Eğlenceyi, yaratma hamlesinin gıdası ve randımanı kabiliyetinin müşevviki telâkki eden yeni iş ahlâkına intibak ederek bizim de bu boşluğu bir ayak evvel doldurmamız zâretti aşikârdır.»

**

Yukarıdaki pasajlardan birincisi o zamanlar Ticaret Vekâletine bağlı Turizm Müdürlüğü'nce 1939 yılında yayınlanan «Turizm Bilgisi» başlıklı kitaptan, ikincisi merhum Süreyya Ergün tarafından yazılan ve Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nce 1944 yılında yayınlanan «Otelcilik ve Turizm Millî Kredisi» başlıklı kitaptan, üçüncü ve dördüncü pasajlar ise gene Ticaret Vekâleti Turizm Müdürlüğü tarafından 1939 yılında bastırılan «Turizm hakkında Raporlar» başlıklı eserden aynen alınmıştır.

Bunlar, bundan otuz yıl evvel yayınlanan bugün için de geçerlik taşıyan gerçeklerdir, bugün de turizmimizin bu eksiklikleri devam etmektedir. Hernekadar plânlı ilerleme döneminde, genel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme hamlemiz içinde turizm sektörü de yer almış, turizm politikamızın hedef, ilke ve araçları açık olarak belirtilmişse de bir «turistik anlayış ve bilinç» henüz bütün Türkiye'de ortaya çıkamamıştır; bunun ana nedeni de genel kültürel ve sosyal sorunlarımızı henüz çözüme kavuşturamamız oluşumuzdadır.

Yukarıdaki pasajlara hiç bir şey eklemeyen ve otuz yıl sonra da aynı eksiklikleri hissetmeyeceğimizi umarak, bu noktaları okurların dikkatine sunuyoruz.

FORUM KÜLTÜR VE SANAT

Notlar

Mehmet SEYDA

«Ekonominin güçlü olduğu, sosyal ve siyasi adaletin tam olarak uygulandığı yarı teokratik dönemlerde, sanat ve kültür hareketleride alabildiğine gelişiyor...»

HAÇ'LI EMPARYALİZM

Hikâyeci Demir - taş Ceyhun, Anadolu devletlerinde toprak düzeni ve devlet - din ilişkileri üzerindeki incelemesini «Haç'lı Emperyalizm» diye adlandırıyor ve kitabına şu sözlerle giriyor :

«Toplumların kalkınması, doğru - dan doğruya halkların kendi kendilerini tanımaları, yani bilinçlenmeleriyle gerçekleşebilmektedir. Yüz yılı aşkın bir süredir giriştiğimiz bütün kalkınma hamlelerinin sonuçsuz kalmasının bizce tek nedeni, devletle toplum arasındaki büyük gelişmelerde saktır.

Burada, toplumumuzun, sosyal ve ekonomik yapısı yönünden, Marxist dilde «ASIATIC» deyimiyile tanımlanan ayrı bir üretim ve yönetim tarzına sahip toplumlar kategorisine dahil olduğu varsayımını kabul ettiğimizi belirtmeliyiz. Hemen ardından da, bu kategoriye dahil toplumların gelişmelerinin ne türlü olacağı, ilerde ne tip sosyal değişime uğrayacakları gibi sorunların tartışmasını konumuz ve gücümüz dışında gördüğümüzü söylemeliyiz.»

Bilindiği üzere, Asya tipi üretim tarzı, Marksçı toplumbilimin bizde yeni yeni öğrenilen ve Batı ülkelerinin kapitalizme geçiş sürecine kimi Doğu ülkelerinden neden uyulmadığını açıklayan bir yeni yorumlamamın adıdır. Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu ekonomik koşullar, bu Marksçı kuramın tarihsel olaylara uygulanışı ile, daha bir anlaşılır duruma gelmiştir. Demir taş Ceyhun da, kuramı önceden benimseyip, kitabına bilimsel bir inceleme niteliği kazandırıyor :

«Asiatic toplumların belirgin özelliklerinden olan müşterek toprak mülkiyeti ve merkezîyetçi devlet düzeni Selçuklularla Anadolu'ya gelmiş, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu devrinde de yüzyıllar boyunca hükmünü yürütmüştür. Bu her iki asiatic Anadolu İmparatorluğunda gerek müşterek toprak mülkiyetli düzenini, gerekse merkezîyetçi devlet özelliğini açıkça gördüğümüz halde, gene asiatic toplumların belirgin bir üçüncü özelliği olan teokratik yapıyı bu Anadolu İmparatorluklarında bulamamamız karşımıza tipik bir durum çıkartmaktadır. Selçuklar devrinde sultanlar her ne kadar cami, mescit, türbe, medrese gibi tapınaklar yaptırmışlarsa da, hiçbir zaman Tanrı veya Tanrının kisvesine bürünmemişlerdir»

Ceyhun, halkın dinle, devletle ilişkilerini incelerken şu doğru sonuçlara varıyor :

«Kurtuluşu öbür dünyaya bırakan devlet dini yerine, Hıristiyanlıktan esinlenerek de olsa, kurtuluş umudunu bu dünyaya indirmiş olan BATINILIK mezhebine, MEHDİ'lik anlayışına inanmak, ezilen, horlanan bu fakir halkın psikolojik yapısına daha uygun geliyordu. «— Türkiye'nin son yıllarda Ticanî'lik, Nurculuk gibi mezhepler üretmesi, iyi bir piring tüccarı olan Kemal Pilâvoğlu, Said - i Nursî gibi mehdiler çıkarması, böylece, raslansal birer olay olmaktan uzaklaşmaktadır.—» Ekonominin güçlü olduğu, sosyal ve siyasi adaletin tam olarak uygulandığı yarı teokratik dönemlerde, sanat ve kültür hareketleri de alabildiğine gelişiyor ve Mevlâna, Yunus Emre, Muhiddin Arabî, Şeyh Bedreddin gibi ilim ve sanat adamları yetişiyordu. Osmanlı İmparatorluğu, yükselme devrinde tekrardan hoşgörülürü bir yarı teokratik yapıya dönüşmüştür. Halk dinî hareketlerinin gene sönlüklediği, devletin kuvvetli olduğu bu dönemde, ekonomik hayattaki gelişmeye paralel bir sanat ve kültür çağının da başladığını görüyoruz. Örneğin, Mimar Sinan yetişiyor, insanlığın en büyük anıtlarını dikeyiyor.

Demirbaş Ceyhun, daha sonra, kültürel sömürgeleşmesi sorununa değinmekte, yabancı okullar adı altında kurulan Hıristiyan tarikatı okullarının tam bir listesini vermektedir.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

Ataç, rahmetli, bütün dünyaya ün salmış, bütün dillere çevrilmiş «Ekmekçi Kadın romanı için, bir gün, «Böyle romanları Fransa'da arabacılar okur. Bizde aydınlar okuyor.» diye yakınmıştı. Reşat Nuri Güntekin'in «Çalığışu» için de, Türkiye çapında şöyle denebilir :

«Onu, hizmetçisinden evin hanfendisine kadar bütün kadınlar, aşığıbaşından küçükbey'ine kadar bütün erkekler okudu.» Gerçekten, roman okuru olup da «Çalığışu»nu okumayanımız var mıdır? Sekiz dokuz yaşlarındaydım. Bitişik komşunun genç hizmetçisinin elinde bir kitap görmüş, adını sormuştum. Övünerek, «Çalığışu» demişti.

Damga, Akşam Güneşi, Yeşil Gece, Yaprak Dökümü.. Sonra Dudaktan Kalbe

ve en sonra Kızılık dalları. Bir tek Yeşil Gece'de oyalanmış, öbürlerini, on iki - on üç yaşların cinselliğe açılan coşkunuğu içinde su gibi okumuş, yazarına yürekten bağlanmıştıdır.

Muzaffer Uyguner çok verimli bir yazar. Varlık Yayınları'nın «daha çok okullarımızda yetişen gençliğin ihtiyacı gözönünde tutularak, edebiyat derslerine yardımcı kitap olacak nitelikte düzenlenen (Türk Klâsikleri) serisi» içinde, bu ay bizlere «Reşat Nuri Güntekin» i verdi. Bu seriye uygun olarak, ilk 30 sayfada, eserlerinin, üslubunun derli toplu çözümlenmeleri yer

alıyor, hakkında yazılanlar derleniyor. (Yazık ki, «Sözeden Kitaplar» listesinde Cevdet Kudret'in «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman» incelemesinin 2. cildi anılmamış.) Sonra, 60 sayfa, «eserlerinden seçmeler» sürüyor.

Hüseyin Rahmi, Halit Ziya, Reşat Nuri.. Romancılığımızın unutulmaz üç adı bunlar. Şimdiki gelişimin anlaşılabilmesi, üçünün de okunmasını şart kılar. Üçünün eserlerini okudukça, Türk romanının halkla bağlantılar kurma ve kendini sevdirmeye bakımından, ne gibi aşamalardan geçtiğini daha iyi anlarız.

Değınmeler

Kaya ÖZSEZGİN

FİKRET MUALLA'DA...

Paris'te yaşayan Türk ressamlarından biri göçtü geçenlerde : Fikret Muallâ Saygı Politika çatışmaları, sen - ben kavgaları arasında sanat ve kültürel olaylarına son zamanlarda iyice yüz çeviren gazetelerimiz, Fikret Muallâ'nın ölümünü de bir - iki satırla geçiştiriverdiler. Sanat olayları, sanat ve kültür dergilerinin çevresinde kümelenen küçük bir sanatçı ve sanat sever topluluğunu ilgilendirir oldu. Onlar da yozlaşan bir ortamda birbirlerine tutunur, birbirlerinden medet umar oldular. Çok değil, birkaç yıl öncesine dek, gazetelerimiz haftada, ya da ayda bir sanat sayfaları yayınlamayı güzel bir gelenek yapmışlardı. Şimdilerde, gazetelerimizin çoğunda bir sanat köşesi bulmak bile zor. Öyle bir köşesi olanlar da, günlük olayları büyük - pörçük yansıtmaktan öte pek bir şey yapmıyorlar ne yazık ki...

Evet, Paris ekolümüzün yaşlı bir ressamı daha öbür tarafa geçti. Altmışdört yaşında idi, 1939 da Paris'e gitmişti ve yirmisekiz yıldanberi de orada yaşıyordu. Öylesine alışmıştı ki Paris'e imzasını bile «Fikret Moualla» diye yazıyordu tablolarına Picasso ile arkadaşlığı olmuştu. Pariste tablolarını satarak geçimini zorlukla sağlama-ya çalışıyordu. 1960 da, kendisiyle görüşen bir gazeteciye, yalnızlığından yakınmış, rahat ölmek istediğini söylemiş, hattâ, İstanbul'da, Boğaz'da, iki odalık bir eve yerleşmeyi çok istediğini, memleketini özlediğini belirtmişti. Bir türlü özel bir sergi açacak kadar tablolarını bir araya getirememekten de yakınmıştır. İlgililer, onun derlemeciler elinde kalan ve ölümünden sonra değerlendirileceği muhakkak olan tablolarından birkaçını olsun satınalarak resim ve heykel müzemize kazandırmayı akıl ederler mi acaba dersiniz. Resim piyasasını sürekli olarak ellerinde bulunduran, tabloların değerlendirilmesi için Fikret Muallâ'nın ölümü gibi fırsatlar kollayan özel derlemecilere ve galeri sahiplerine, bu iş için ödenecek para, ressamın anısı yanında pek te önemli olmasa gerek.. ,

Yoksa, Türk resiminde bir Fikret Muallâ var, demek bile güçleşecek sanırız.

TECER'İN YAZILARI

23 Temmuz günü aramızdan ayrılan Ahmet Kutsi Tecer'in anısı için yazılanları okurken, «yazar dostları onun daha çok ozan yönü ile ilgilenmişler», diye düşünüyorum. Tiyatro yazarı olarak taşıdığı öneme, yazdığı az sayıdaki tiyatro eserlerine değinenler de var ama, eski sanat eserlerimizi söz konusu ederek, bu konuda aydınlık düşünceler getiren görüşlerini kapsayan yazılarında söz açan pek yok. Tecer. adı geçen yazılarında, eski eserlerimizin korunması, tamılması, bu yolda araştırma ve incelemeler yapılmasını öngörmüş, liselerimize sanat tarihi dersleri konulduğunda, bundan duyduğu sınırsız sevinci, denebilir ki, ilk o dile getirmişti. Bu olayla ilgili, o sıralar Vatan'da çıkan, «liselerimizde yeni bir ders» başlıklı yazısında şöyle diyordu : «Sanat alanı, yaratma ve hayat alanıdır. Her medeniyetin yaratma gücü, Şiir ve Musikinin yanı başında Mimari, Resim, Heykel, Süsleme grubu gibi sanat kollarında meydana getirilen şaheserlerde görülür. Bunları bize tanıtan da sanat tarihidir Bugün her yerde Sanat Tarihi çalışmaları ön plana geçiyor. Sebebi de bugünkü endüstrinin dayandığı teknik gelişmedir. Teknik gelişme ile beraber fertlerin ve toplulukların yaratma gücü de artıyor. İnsan, tabiatın üstüne çıkan yeni bir varlık dünyasının içine gömülüyor. Bu yeni dünyanın tahammül edilmez derecede kuru ve mekanik olmak tehlikesi var. Bu tehlikeyi, sanat ruhunu yükseltmek, yaratma gücünün bir sanat değeri almasını sağlamamakla önleyebiliriz. Bunun içinde yetişmekte olan kuşakların sanat eğitimine büyük önem vermemiz lâzım. Sanat Tarihi bu bakımdan umumî kültür eğitimini tamamlayan bir bölümdür... Sanat Tarihi dersleri öğrencilere yalnız şaheserleri tanıtmakla kalmaz, onların sanat eseri karşısında nasıl davranacaklarını da öğretir. Duyguları inceltir, düşünme ve yaratma gücünü artırır. Onları

değer vermeye alıştırmır Dolayısıyla iyiyi ve doğruyu araştırmaya da yardım eder. «Tecer, sanat eğitimini bu açıdan görüyor ve eski uygarlık eserlerini tanıyıp öğrenmenin, duyduğu ve düşüncelerin gelişmesinde, uygarlığa yeni bir katkı yapmada ilk aşama olduğunu belirtiyordu. Gene aynı sıralarda Vatan'da yayınlanan, «sanat eserlerimiz için başlıklı başka bir yazısında, Bursa'da yaptığı bir gezi dolayısıyla, eski eserlerimize karşı gösterilen ilgisizlikten, kendi değerlerimizi yeterince tanıtamamış olmamızdan acı acı yakınır. O yazısında Tecer, «Şüphesiz çok taraflı bir Türk Sanatının bulunduğunu bu işle uğraşanlar bilir. Ama uğraşmayanlar, yerli olsun yabancı olsun, bilmezler; çünkü tanımazlar. Herkes seyahat etmek fırsatını bulamaz. Sanat eserlerini güzel baskılı kitaplarla tanımak gerekir. Bizim kitaplarımız sanat kitabı yönünden çok fakirdir. Bugün bütün dünya, her memleket, eski yeni sanat eserlerini tanıttırmak için yarış halindedir. Başka memleketlerde gördüğümüz büyük, mükemmel, olgun eserler gibi eserlerin bizde de olmasını, bunların da yazılmasını istiyorsak, bütün sanat eserlerimizi, anıtları ve müzelerdeki sanat eşyasını bir bir ele almalı, her birini ayrı ayrı tanımalıyız... Bu gibi eserlerin hazırlanması bahsine gelince bugün o kadar çok genç bilgilerimiz, müzecilerimiz sanat adamlarımız var ki. Müzelerde çalışan değerli elemanlardan başka Türk Sanat Enstitüsü, Sanat Tarihi Enstitüsü, İslâm Sanatı Enstitüsü gibi birçok kurumlar, buralarda çalışan uzmanlar, sonra bunların dışında İzmir'de, Bergama'da, birçok yerlerde olduğu gibi tarih ve eski eserlerle ilgili dernekler var... İşbilir kimseler, yayın teşebbüsleri, bütün bu zekâ ve bilgi kaynaklarını bulur, onları değerlendirir, «memlekete büyük hizmet etmiş olurlar» di-yordu.

Desen : Kaya ÖZSEZGİN

Kasabalaşan Metropolis

Mehmet Metin NİGAR

Kendi irade ve elimizle yıktığımız, medeni kemâlimizin şahid-i âdili olan eserlerimizin enkazlarını bile kaldırmağa uzun müddet muktedir olamamaktayız.

Rıfık Melûl MERİÇ

Osmanlı mimarlık dehasının en alımlı ve göz alıcı meşheri, Türk uygarlığının Avrupa kıtasındaki en yetkin temsilcisi, nice asırlar üç kıta üzerinde pâyidar olmuş bir cihan imparatorluğuna başkentlik etmenin şerefile mağrur ve vakur, nice bir gazanın Batıya doğru şahrahlığını yapmış, muhteşem ve muzaffer orduların uzak ufuklara akışına tanıklık etmiş, tarihe nice sayfalar katmış şehir; ikbalin en yüksek doruğundan, idbarın en derin çukuruna yuvarlanmış, bugünün serhat şehri Edirne... Yarım yüzyıl içinde kasaba tipi yöneticilerin elinde en hasis çıkarılara kurban edilen şehir... Nasırlaşmış vicdanların, taşlaşmış kalplerin, dümûra uğramış ruhların, harcadığı İmparatorluk sınırlarına beldeler katmış en yürekli kahramanların, tarih yapıcılarının son istirahatgâhları türbe ve mezarlarının taş ve mermerleri, parmaklık ve kubbe kurşunları karşılığı üç beş mangır için, hurda fiyatına, koskoca bir uygarlık tarihinin ceste ceste bezirgânlara satılışına katlanmış, cehlin, nâdanlığın, kalpsizliğin, değer bilmezliğin mağduru, sahipsiz Edirne... Tarihte, düşman elinde bir günde yerle bir edilen mamur kentler, kör bir intikam hırsıyla temelden kazınan göz kamaştırıcı kentler, Büyük İskenderden Cengize, Hülâgûdan Hitlere kadar, çok görülmüştür. Ama tarih, hiçbir kentin kendi evlâdlarının iradesiyle, kendi evlâdlarının elinde, yarım yüzyıl içinde, azametli bir metropolisten renksiz bir taşra kasabasına biçâreligine düşüğünü kaydetmemiştir. Bu hacâlete, bu unulmaz manevî acıya bizi mahkûm edenleri de tarih elbette bağışlamıyacaktır. Türkün kara kitabında bu bedbahtların adı gelecek kuşaklara birer Yezid lânetiyle gerek intikâl edecektir.

Rıfık Melûl Meriç'in geçen yazımızda değindiğimiz Edirne anıtlarıyla ilgili araştırması, Türkiye'de şehircilik hareketlerini yürütmek için Türk uygarlığını temsil eden tarihsel yapıları yok etmeği en kestirme yol olarak benimseyen günümüz yöneticilerinin davranış ve düşüncelerini en net çizgilerle belirten bir ibret belgesidir. Edirne'de yer alan uygarlık kıyımını bütün ayrıntılarıyla gözümüzün önüne seren bu araştırma, Türkiye'nin yüksek menfaatlerini korumakla yükümlü devlet adamlarına bu tip yöneticilere verilmesi kesin bir zorunluk olan dersin gerekçesini fazlasıyla sağladığı için, Edirne dramının nasıl cereyan ettiğini açıklayan bazı bürokrasi belgelerini aşağıya arzedeceğiz.

Rıfık Melûl Meriç, «Vakıf Binaların Muhafaza ve Tasfiyeleri Hakkındaki Muamelelerden Birkaç Örnek» ara-başlığı altında tarih ve uygarlık kenti Edirnenin akla ve bilince sığmayan olup bittiler ve düzmece gerekçelerle nasıl tahrip edildiğini belirten belgeleri verirken, şöyle demektedir :

«Bu ifnâ ameliyesinde en büyük amil, talep üzerine, mimar ve mühendislerce verilmiş olan fetvâlardan mürekkep fenni raporlar ve kıymet hükümlerini vecizeler halinde katiyetle bildiren listeler olmuştur. Bu raporlarla listeler, bize, ilmi mesuliyetin zamanımızdaki mana ve mahiyetini de öğretmektedir.»

Edirne anıtlarının tahribi ve tasfiyesi üzerine resmi belgelerden pasajlar :

«Selimiye ittisalinde kâin Büyük Sina'nın tarihi arastasının kurşunları, emsaline nadir tesadüf olunan Üçşerefeli Medreselerinin kurşunları, çok kıymetli ve tarihî bir cami olan Mahmut Paşa-i Veli Camiinin kurşunları, Beyazid Camiini bir hâle gibi ihata eden Tıbbiye, Mumhane, İmaret ve Darüşşifanın kurşunları zaman zaman ve bilhassa üç sene evvel Heyet-i Fenniye'nin ve Edirne Evkaf İdaresi tarafından soyularak pek fena bir hale gelmiş ve bu kurşunlar alındıktan sonra maalesef bu kubelerin ekserisi çökmüştür.»

T. C. Edirne Vilâyeti Evkaf Müdürlüğü, No. 1297/44, 28.II.1934.

«Cumhuriyet hudutları dahilindeki bütün cami, ve mescitlerin de mümkün mer-tebe halkın ihtiyacına cevap verebilecek halde olmaları için tamirlerine bakılmak zarûridir. Bu itibarla Arasta gibi, Darüşşifâ gibi, Bedesten gibi bugün metrük bir halde bulunan yerlere Umum Müdürlükçe sarfiyat icrasına imkân görülememektedir.»

Evkaf Umum Müdürlüğü, No. 143954/44 5.V.1934.

«Arastaya gelince, iyi bir eser olmak itibariyle muhafazası arzu edilmek pek tabiidir. Fakat daha mübrem işler varken buraya para tahsisi mevzuu bahis olamaz. Binaanaleyh bunun da herhalde devri muvafık olur.»

Evkaf Umum Müdürlüğü, No. 146542/88 20.VI.1934.

«Tarihî ve mimarî kıymeti haiz olan camiler nazarı dikkate alınmamış ve muhtacı tamir olan asarı atika ve nadireye hiçbir kıymet verilmemiş olduğundan üç, dört ve beş asırlık tarih ve o nisbette mimarî kıymete malik ve sahip olan ve Türkün büyük varlığını üzerinde taşıyan bir çok kıymetli eserler kadro haricidir diye Evkaf tarafından da tamiri cihetine gidil-memiş ve bu suretle eski eserlere kıymet veren Cumhuriyet devrinde temizlenmesi çok müşkül bir kirlî çamaşır kümesi ha-

linde terk edilmiş ve bugünkü Evkaf İda-resinin başına ne tutulur, ne bırakılır bir yığın evkaf-ı metrûke halinde devrolun-muştur... Geçenlerde Edirneyi şerefle-diren Başbakan İsmet İnönü, bunların yaptırılmasını veya kaldırılmasını emir buyur-muşlardır. Bunları birer birer arzede-yorum... Bu binaların daha fazla durmağa mütehammil olmıyan bu vaziyeti hakkın-da yüksek iradelerinizi saygılarımla rica ederim.»

Edirne Evkaf Müdürü, No. 15999/181, 16.VI.1936

«Edirne şehri içinde kadro harici cami ve mescitlerden tarihi ve mimarî kıymeti haiz olanların akar olarak kiraya verilmek suretiyle istifade temin edileceklerin, yıktırılarak enkazı satılması zarûri görülenlerin, ve yeriyile beraber heyeti umumiye-sinin paraya çevrilmesi icap edenlerin ta-yin ve tesbiti takarrür etmiştir.»

Vali O. Şahunbaş Edirne Mektubî Ka-lemi, Özel No. 878, 20.VI.1936.

«Mimar Sedat Çetintaş tarafından in-celenen Edirnedeki anıtlara ait raporla bu anıtlara ait harita ekli olarak gönderil-miştir. Asarın hedm, imar ve satışında na-zarı itibara alınmasını saygı ile dilerim.»

Edirne İli Kültür Direktörlüğü - Kül-tür Direktörü Şahap Akay, No. 163, 21.VI.1938.

«Bu listede... başta fevkalade kıymetli abideler ayrıldıktan sonra, geriye kalanlar üç dereceye ayrılmış, birinci ve ikinci de-recede olanlar derecelerine göre muhafaza-sına itina edilmesi lâzım gelenler olup, üçüncü derecede gösterilen eserler ise hiç-bir mimarî kıymeti olmadığı halde abide adı taşıyarak kalabalık etmekte ve haksız yere abideler sayısını çoğaltmakta olan adı binalardır. Bu derecede göstermeğe mecbur olduğumuz binaların her lüzum görüldük-çe yıkılmasına ve yıktırılmasına umumî bir şekilde muvafakat göstermek, hatta bu hususta teşvikkâr bulunmak çok faydalı olduğu kanaatinde olduğumu arzederim. Zirâ kıymetsizliklerin yok olması, kıymet-

İler üzerinde dikkat ve itinaı daha kolay celp edecektir.»

Kültür Bakanlığı, Antikite ve Müzeler Dairesi, No. 103, 16.IV.1938, Abideleri

Koruma Heyeti üye ve mimarı Sedat Çetintaş.

Edirne, altıyüz yıllık sahipsiz anıtlara bakarak «Bunları ya onarın, ya yıkıp ortadan kaldırın,» diyen devlet adamlarının; «Kiraya verilmek suretiyle istifade temin edilemeyeceklerin yıkılarak enkazı satılması zarurî görülenlerin ve yerile beraber heyeti umumiyesinin paraya çevrilmesi icab edenlerin tayin ve tesbiti takarrür etmiştir,» diyebilen O. Şahinbaş gibi valilerin himmetiyle satışa çıkarıldı. Sıfatı Kültür Direktörü olan Şahap Akay adlı şahıs ve onu ileri sürenler, Yüksek Mimar Sedat Çetintaş ile Faruk adlı bir mühendisin düzenlediği «Edirne Eski Eserler Listesi»ni, Türk kentlerinin en şanlı ve en bahtsız Edirnenin asırlık anıtlarına karşı girişilen eski yapıt kıyımında bir bayrak gibi kullandılar. Eski anıtların kaderinin tek kişinin değer takdirine bırakılması ve akıbetlerinin bu tek kişinin ağzından veya kaleminden çıkacak yargıya bağlı oluşu, uyarıcı bir ülkede yer alabilecek icraattan deşildir. Böyle kişisel kararların nekadar yanıtıcı olabileceği, Edirne anıtlarını iki ayrı tarihte incelemiş olduğu anlaşılın Sedat Çetintaşın, az önce bir pasajını sunduğumuz raporunda mevcut bir paragraftan aldığımız şu satırlardan anlaşılmalıdır :

«31.I.1935 Yılında yapmış olduğumuz tescil listesinde birinci derece ile gösterilmiş olan Eski Cami, şimdiki listede fevkalâdeler arasına alınmıştır. Zira sonradan yaptığım tetkikata göre, Eski Camiin mimarî tarihimizdeki rolü pek mühimdir. Bundan maada, eski listede adı bile geçmemiş olan Mimar Sinan Hamamı bu sefer lâyıkıyla incelenerek, bu da fevkalâde kıymettekiler arasında zikredilmiştir.»

Raporundan anlaşıldığına göre, Çetintaş, 1938 yılında Edirne'de 145 anıt incelemiş ve bunları dört katagoriye ayırmıştı. Birinci katagoride olağanüstü değerde 21 anıt, ikinci katagoride birinci derecede değerde 19 anıt, üçüncü katagoride ikinci derecede değerde 40 anıt ve dördüncü katagoride üçüncü derecede değerde 65 anıt tesbit etmişti. (1) Çetintaş bu raporuyla, çoğu o tarihlerde ayakta duran, çoğu tarihsel önem bakımından büyük değer taşıyan dört duvar dahî olsa kalıntıların sonsuzluğadek yaşatılması gereken, ata armağanı 65 anıtın ölüm fermanını imzalamakla hayatının en büyük hatasını, hatta cinayetini işlemişti. Sonraki büyük hizmetleri, yazık ki, bu vahim hatanın kefareti ödemişiyekti.

Rıfık Melül Meriç'in dile getirdiği Edirne dramından son bir pasajı daha, belki bir intibah vesilesi olur ümidiyle, buraya aktaralım :

«Kendi irade ve elimizle yıktığımız, medenî kemâlimizin şahid-i âdili olan eserlerimizin enkazlarını bile kaldırmaya uzun

müddet muktedir olamamaktayız. Meselâ, Edirne Müşir Dairesi (şimdiki Ordu Evi) yanındaki Ahi Çelebi Hamamı, manzaraya mani oluyor diye ortadan kaldırılmak istenmiş, kazma ile yıkılmayan bina dinamitle behavâ edilmeğe çalışılmış, ancak büyük kütleler halinde parçalanması mümkün olmuştur. Yere yıkılan kubbe ve duvarların muazzam moozlarını ancak senelerce devam eden emek ve masraflarla ortadan kaldırmak imkân elde edilebilmiştir. Halbuki bu eserleri yıktırarak ve molozlarını kaldırmak için sarf edilen para ve emeğin belki yarısı ile her birini tamir ve tecdit etmek kabil olur, şehir de güzelliğini, asaletini ve Türk hüviyetini kaybetmez, geniş ve manasız bir köye istihaleden kurtulmuş olurdu.»

Edirnenin sahipsizliğini, öksüzlüğünü, çaresizliğini yansıtan ve son on, oniki yıl içinde yayınlanan uyarıcı yazılardan birkaç satırı da buraya eklemek zorunluğunu duymaktayız. Edirnenin, bu muratsız şehrin, acısını paylaşmak isteyen başka kalemlemlerinde var olduğunu hatırlatmak, bizim için, bir vicdan ve vefa borcu olmaktadır.

Hürriyet Gazetesinin 8.X.1955 tarihli sayısında Edirne ile ilgili yazının başlığı şöyle : Trakyanın Harap Şehri Edirne.

«Yüzelliye yakın cami ve mescitten sadece yedisinin kullanılır durumda olması, ancak Ramazan aylarında bunlardan altısının daha açılabilmesi, şehrin bugünkü manzarasını belirtmek için kâfi bir misal teşkil ediyor... Rüstem Paşa Hanı insan umursamazlığının ve şehre olan lâkaydinin bir misali olarak gösteriliyor.

29.IX.1958 Tarihli Dünya Gazetesinde C. Çetin imzalı yazının başlığı da şöyle : Büyük Usta Sinan Duymasın.

«Başlıca sanat ve tarih şehirlerinden biri olan Edirnenin kimsesizliğini, unutulmuşluğunu, Selimiye Camiinin çevresinde bir kere daha duyuyorum...»

12.III.1965 Tarihli Akşam Gazetesinde Bilgin Peremeci'nin Edirne üzerine ağıt yazısının başlığı şöyle : Serhat Şehri Edirne Unutuldu. Altıyüz yıllık Türk Kenti Harabe Haline Geldi.

«... Edirne. Üç asırdan beri yer yer yanan, yer yer yıkılan, yer yer istimlak edilen harabeler şehri... özellikle Cumhuriyet devrinde hudut şehri olduğu için ihmal edilmiş, unutulmuştur. ... Üçyüz otuz camiden bugün sadece 15-20 tanesi ayakta. Otuz üç hamamdan geriye üç hamam kalmıştır. Hanlar, kervansaraylar, sebiller, çeşmeler haraptır, terkedilmiştir... Vakıflar Başmüdürlüğünün Türk sanat ve medeniyeti yönünden önemli görerek yaşatmağa çalıştığı 5-6 eserin dışında Edirne zaman bir tarihin son kalıntılarını da bitirmektedir. Saat kulesi.. Sadece resimleri kaldı. On yıl önce bir depremde çatlınca devrin ileri gelen yöneticilerinden birinin emriyle dinamitle yıkıldı... Yediden yetmişe kadar görüştüğümüz her Edirneli Edirne'nin unutulduğuna inandığını söylemektedir.»

«Bütün Edirne toprağı bahçelerle dolu. Nehir kenarlarına hep meyva ağaçları dikilmiş. Altlarında her akşam kibar takımları eğleniyor...»

«Harem dairesinde en ziyade hoşuma giden oda ortasındaki mermer fısıkyeler. Bunlarda bir çok menfezlerden sular fısıkıyor, lâtif bir serinlik hasıl ediyor. Bir havuzdan öbürüne dökülürken sırtlılar peyda ediyor. Bu fısıkyelerden bazıları gayet zarif. Her evde bir hamam. Üzerleri kurşunla örtülü, mermer döşeli, kurnalı ve çeşmeli, iki veya üç odadan mürekkep...»

«Umumi bahçelerde de kendi evlerine köşk yaptırılmayanlar için köşkler var. Türkiye'de bütün bu binaları gayet sağlam yapmayı biliyorlar. Camiler hep yontma taştan. Hanlar gayet zarif. Bir çok hanlar var ki büyük bir dörtgeni kaplıyor. Etrafları taş kemerler altında dükkânlarla çevrili. Bu hanlar daima camilerin civarında. Han binası gayet güzel. Üç dört yüz kişi alabilecek büyük bir salon. Avlu gayet geniş. Etrafı, üstü örtülü galerilerle çevrili. Bizim kolejlere oldukça benziyor. Size itiraf ederim, ben bu müesseseleri manastırlardan daha istifadeli buluyorum...»

«... Sultan Selim Camii gibi, aynı tarzı mimaride yapılmış daha bazı camiler gördüm. Fakat hiçbirini azamette ona eş olamıyor. Mamafih bunlar da gene Almanya ve İngilteredeki kiliselerden daha muhteşem...»

Yukarıdaki izlenimler, Lâle Devrinde Türkiye'de bulunan İngiliz sefirinin eşi, tanınmış İngiliz kadın yazarlarından Lady Mary Montague'nün Edirne'den yazdığı mektuplardan birkaç satırdır.

Bir zamanlar Türk uygarlığının doruğu olan Edirne'yi artık sadece yabancı yazarların kaleminden okuyacak, yabancı ressamların gravürlerinden seyredecek ve hayalimizde yaşatmağa çalışacağız.

Modern Türkiye'nin Batıya açılan muhteşem kapısı bugün bir harabe mi olmalıydı

Meşrutiyette Tiyatro Yazarları

Metin AND

Meşrutiyette tiyatro yazarlarının çoğunlukla üzerinde durdukları konular hürriyetin ilanı, 31 Mart olayıdır. Şimdi bu eserlerden ikisini görelim.

«YILDIZ'IN SONU»

31 Mart olayı üzerine Ahmet Cevat (Emre) «Yıldız'ın Sonu» adıyla beş perdelik bir oyun yazmış, oyun ilk önce Siper-i Saika-i Hürriyet Gazetesinde 1325 yılında yayınlanmış, daha sonra gene aynı yıl olarak kitap olarak çıkmış ilk olarak Selânik'te oynanmıştır. Oyun çağının pek çok tiyatro eserleri gibi gerçek olaylarla ve gerçek kişilerle yazılmış belgesel oyunları niteliğindedir, ancak bazı kişilerin adları asıl adlarını kulağa çağrışım yoluyla andırarak biçimde değiştirilmiştir. Örneğin Hüseyin Cahit, Hüseyin Zahit, Mahmut Şevket Paşa, Mahmut Saffet Paşa olarak değiştirilmiştir. Burada biz oyundaki adları oldukları gibi bırakacağız.

Birinci perde Yıldız'da geçmektedir. Siyah harem ağası Elmas ağa uzun bir söylenişte beyazlara kinini dile getirmekte, onlardan öç almak istemektedir. İbrahim Kemal bey gelir, halkın jönleri, Enverleri, Niyazileri istemediğini, gazeteci Hasan Selim'in öldürülüşüyle hem halk iktidar partisi aleyhine dönecek hem de ilerde kendilerine düşman olan birinden kurtulmuşlardır. Taburlarda çavuşları elde etmek görevi İbrahim Kemal'e verilmiştir. Epey softa elde edilmiş, Solakzadenin yazarları partiye saldırarak başarı elde etmiştir. Elmas ağa herbirine para ve nazırlık verileceğini söyler. Maksud bey, Derviş Vahdeti fikirlerini söylerler. Halkı dinin tehlikede olduğuna inandıracaklardır. Para önemli değil, Sultan istedikleri kadar para verecektir. Şehzade Gıyasettin gelir, sultanın koşullarını bildirir. Yabancılar dokunulmıyacak ve Meşrutiyetten yana görünülecektir, onlara para getirir. Daha sonra 4. avcı taburundan dört çavuş gelir. İbrahim Kemal durumu onlara da anlatır, paraların nasıl dağıtılacağını anlatır. Herkes çıkar yalnız Gıyasettin ile Elmas ağa kalır, arka perde kalkar, Abdülhamidin odası görünür, Abdülhamit konuşulanları dinlemiştir. Onları adının bu işe karıştırılmasından ve çok para harcamalarında kınar. Daha sonra kapalı bir zarf verir, bu zarf belli bir tarihte açılıp okunacak ve sonra yok edilecektir. Sonra gözdesi Dürrüşan'ı eğlenmek için çağırır, genç kadın yalnız kalınca, üzüntüsünü, mutsuzluğunu belirtir, sevdiği subay Cemal'i sayıklar.

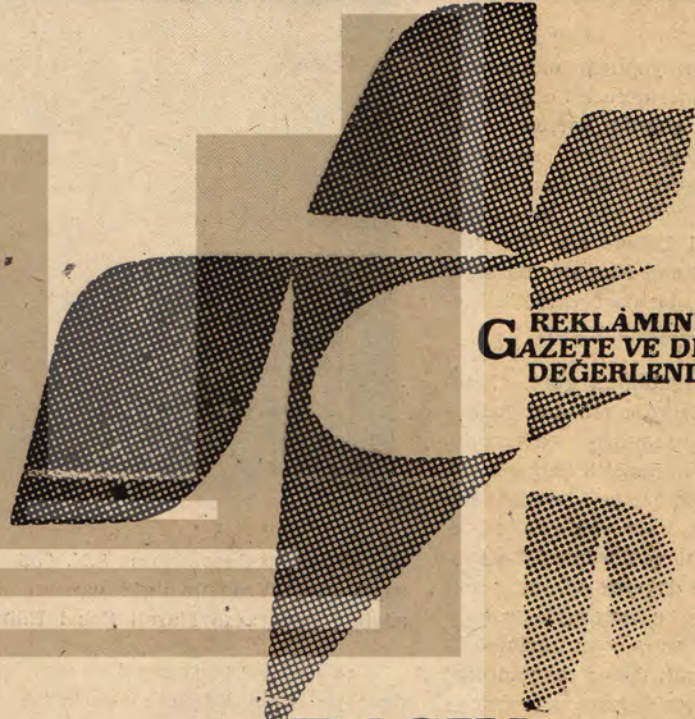
İkinci perde meclisi mebusan meydana. «Yaşasın Padişah, yaşasın şeriat kahrolsun Hüseyin Zahit, Mehmed Rıza» bağırışları duyulur. Hamdi Çavuş söylev verir, Mebusan Meclisi reisi Mehmet Rıza

nın şapka giydirmek istediğini söyleyerek ve Hüseyin Zahit'le birlikte kahrolsunlar diyerek halkı kışkırtır. Hocalar, Şeyn de gelir. Dışardaki bozgunların hep baştakilerin işi olduğu Bosna'nın, Bulgaristan'ın hep para karşılığı satıldığı ileri sürülür. Bu arada Hüseyin Zahit bey sanarak Kaplan beyi yakalayıp, öldürürler, bunun haksızlık olduğunu söyleyen bir teğmeni de götürürler. İbrahim Kemal gelir, arka perde kalkar mebusan meclisinin içi gözükür. Hamdi Çavuş ve askerler içeri girerler, isteklerini okurlar, mebusaları tenkit ederler, mebusalar da kendilerini savunurlar. Daha sonra sarıklılar gelir bunlardan Hoca Kasım bu istekleri desteklerler. Meclis'te zimmileri istemezler. Bu sırada Kabinenin istifası haberi gelir. Mebusalar konuşmak için isyancıların çıkmalarını isterler. İsyancılar onlara yarım saatlik bir süre tanırlar. Bir mebus meşrutiyetin, hürriyetin süngü baskısıyla kaldırıldığını ileri sürer. İbrahim Kemal donanma ile ordunun isteklerinin milletin istekleri olduğu

cevabını verir. Bir mebus İbrahim Kemal ile atışır, İbrahim Kemal tabanca çeker. Sonunda meclis yeni kabineye güven oyu vermeyi kararlaştırır. Adliye Nazırı Kâzım Paşa millet meclisi reisi sanılarak dipçikle öldürülür. Bir mebus askerlere hakaret eder, meclise yaylım ateşi açılır.

Üçüncü perde bir gazinoda geçer, Avrupalı iki kadın ve yanında bir Avrupalı erkek bir fesiyle konuşurlar. Fesli 300 den fazla mektepli subayın öldürüldüğünü anlatır. Bu sivil giyinmiş subay olan Kenan'dır. Kadınlar Almanya'dan tanıdıkları ve pek beyendikleri yüzbaşı Sami'ye ne olduğunu öğrenmek isterler, bu sırada Sami nasıl ölümden kurtulduklarını anlatır. Sami nasıl dört gün geçmiştir. Kemal ile Sami nasıl ölümden kurtulduklarını anlatırlar. Bu sırada onların arkadaşları Cemil gelir ve sevinçli haberi verir. Üçüncü ordu İstanbul'a gelecektir, Manastır, Selânik'ten elli bin kişilik bir ordu toplanmıştır, başlarında komutan Mahmut Saffet Paşa vardır. Anadolu'dan ise kötü haberler gelmektedir. İçeriye birkaç zorba tersaneli girer, şeriat diye bağırıp, rakı isterler, garsonlara sataşır, ileri geri konuşurlar, gazinodaki halk tedirgin olup yavaş yavaş ayrılırlar. Bu sırada avcılar gelip zorbaları çıkarırlar.

Devamı Gelecek Sayıda

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**
YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük

Çagaloglu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

TÜRKİYE

BANKASI

PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ

TÜSTAV

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Genel Kurul Tarafından Seçilen Yazarlar Dergisi

Yıl : 14 — Cilt XX — Sayı 323

İdarehane : Yenışehir Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — Ankara
Haberleşme : FORUM DERGİSİ
P.K. 131 - Ankara

★

Sahibi : Şevki VANLI

Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Bekir EKİNCİ - Alpaslan İŞIKLI
Beşir HAMİDOĞULLARI
Cevat GERAY — Ruşen Y. KELEŞ
Cahit TALAS
A. Halûk ÜLMAN
Sekreter : Abbas ÖZEL

Dizgi ve Baskı : Gürsoy Basımevi
Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (İki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santimi
10 TL. — (Devamlı ilân verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL. ★
Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (Uçak)
90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. —
Yabancı devletlere (Adi) 44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iltibas edilemez.

1967 YILINDA SIZE HEDİYEMİZ

1967 YILINDA ZİRAAT BANKASI SİZLERE BEHERİ 75.000 LİRAYA KADAR KALORİFERLİ TAM KONFORLU ANKARA VE İSTANBUL'UN EN GÜZEL SEMTLERİNDE ÇEŞİTLİ APARTMAN DAİRELERİ İLE AYRICA MİLYONLAR TUTARINDA ÇOK ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ HEDİYE ETMEKTEDİR.....

SİZE ÜMİDİ
GÜVENİ
HUZURU
ZİRAAT BANKASINA YATIRACAGINIZ TASARRUFLARINIZ TEMİN EDECEKTİR.

İSTİFİZE HEDİYEMİZ OLAN YUVANIZ

TALİHLERİMİZ DİLEDİKLERİ TAKDİRDE APARTMAN DAİRESİ YERİNE BEDELİNİ ALABİLİRLER.

ZİRAAT BANKASI

